

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra**

Gertrūdos Gudaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų atšakos studentės

Magistro darbas

**Bendrovių grupės: sąvoka, rūšys ir veiklos reglamentavimo
ypatumai**
(Groups of Companies: Concept, Types, and Regulatory Peculiarities)

Vadovas: lekt. G. Bartkus
Recenzentas: asist. M. Juonys

Vilnius, 2007

Turinys

TURINYS	1
IŽANGA	2
BENDROVIŲ GRUPĖS SAVOKA	6
Bendrovių grupės apibrėžimas	6
Bendrovių grupės požymiai	10
BENDROVIŲ GRUPIŲ RŪŠYS	13
Pagal susiformavimo pagrindą	13
Pagal susiformavimo būdus	15
Pagal veiklos teritoriją	15
Pagal grupės kontrolės formas	17
Kitos bendrovių grupių rūšys	21
BENDROVIŲ GRUPIŲ KŪRIMASI SKATINANČIOS PRIEŽASTYS V. BENDROVIŲ GRUPIŲ KŪRIMOSI IR VEIKLOS NEIGIAMOS PASEKMĖS	23
BENDROVIŲ GRUPIŲ VEIKLOS REGLAMENTAVIMO YPATUMAI	28
Bendrovių grupėms priklausančių bendrovių atskirumo reglamentavimo modelis	29
Grupei priklausančių bendrovių statusas bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje	30
Valdymo organų narių pareigų adresatas bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje	32
Bendrovių grupių atsakomybė bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje	35
Bendrovių priedangos panaikinimas bendrovių grupėse – problemos sprendimas?	40
Kitos alternatyvios doktrinos	48
Vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelis	49
Dualistinis bendrovių grupių reglamentavimo modelis	53
1 PRIEDAS	59
2 PRIEDAS	60
IŠVADOS	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
Teisės norminiai aktai	63
Specialioji literatūra	63
Praktinė medžiaga	64
Elektroniniai dokumentai	65
SANTAUKA	67
SUMMARY	68

Ižanga

Temos aktualumas. Šiame magistro darbe analizuojama tema – Bendrovių grupės: sąvoka, rūšys ir veiklos reglamentavimo ypatumai. Bendrovių grupės, pasak prof. Cally Jordan, multinacionalinės, veikiančios keliose jurisdikcijose, tiek nacionalinės, t. y. veikiančios vienoje valstybėje, atspindi šių dienų ekonomikos ir bendrovių teisės realijas bei dominuoja pasaulio ekonomikoje¹. Nors užsienio literatūroje bendrovių grupių reiškinių esmė, grupių rūšys bei reglamentavimo ypatumai skirtingose valstybėse jau seniai plačiai analizuojami, tačiau Lietuvos teisės doktrina šiems klausimams beveik neskiria dėmesio. Lietuvos doktrinoje nėra jokio visapusiškai bendrovių grupių reiškinių atskleidžiančio veikalų, išskyrus pavienius straipsnius². Praktiniu požiūriu ekonomiškai bendrovių grupė vertinama kaip vientisas ūkio subjektas (angl. – *single legal entity*), tačiau bendrovių teisė daugumoje valstybių grupes vis dar traktuoja pagal tradicinę bendrovių teisę, kaip susidedančias iš atskirų ir visiškai savarankiškų (autonomiškų) bendrovių. Ši ekonominio ir teisinio požiūrio priešprieša sukelia vieną pagrindinių – bendrovių grupių vidinės atsakomybės – problemą, kurią valstybės sprendžia, pasirinkdamos skirtingus bendrovių grupių reglamentavimo modelius, t. y. teisės aktais arba teismų praktikos pagalba. Lietuvos teismų praktikoje bendrovių grupių atsakomybės ir grupių reglamentavimo modelio klausimų iki šiol nebuvo iškilę. Tačiau šis faktas nepanaikina galimybės tokiems klausimams ir problemoms kilti, juolab kad užsienio teismų praktika rodo, jog bendrovių grupės ir jų reglamentavimas yra potencialus bylinėjimasi skatinantis veiksnys. Taigi, Lietuvoje esant teisės doktrinos ir jurisprudencijos vakuumui bendrovių grupių klausimais, bendrovių grupių esmės, rūšių ir reglamentavimo problema yra aktuali užpildyti Lietuvos teisės doktrinos spragą ir galimai prisidėti prie teismų praktikos formavimo.

Darbo tikslai. Šio darbo tikslas – analizuojant bendrovių grupės sampratą ir rūšis, atskleisti bendrovių grupių esmę. Kitas svarbus tikslas yra atlikti nagrinėjami instituto reglamentavimo modelių lyginamąją analizę, ypatingą dėmesį skiriant praktinei bendrovių grupių vertinimo problemai – vidinei bendrovių grupių atsakomybei – ir jos sprendimo būdams pagal skirtingus bendrovių grupių reglamentavimo modelius. Taip pat siekiama

---

¹ JORDAN, Cally. *Legal approaches to corporate groups. A working paper* [interaktyvus]. 2004-11-26 [žiūrėta 2006-12-19], p. 1. Prieiga per internetą: < <http://www.law.ufl.edu/faculty/jordan/publications/business.pdf> >.

² Pvz. KRIAUCIŪNAS, Deividas. Įmonių grupės: reglamentavimas Europos bendrijos ir Lietuvos teisėje. *Teisė*, 2001, Nr. 38, p. 33.

nustatyti Lietuvos Respublikoje įtvirtintą reglamentavimo modelį ir galis iškeltos problemos sprendimo variantus.

Darbo objektas. Pirmiausia darbe siekiama analizuoti pagrindines teorines bendrovių grupių, susidedančių iš akcinių ir uždarujų akcinių bendrovių, sąvokas bendrovių teisės prasme, taip pat teises, kaip jos suprantamos pagal Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos bendrovių teisę, bei pagrindinius bendrovių grupių požymius, padedančius atskleisti bendrovių grupių esmę ir sąvoką. Kitose teisės šakose šių šakų reglamentavimo tikslais pateikti bendrovių grupių apibrėžimai darbe nebus analizuojami. Antra, bendrovių grupių rūšių nagrinėjimas skirtas grupių įvairovės klasifikacijai, siekiant pabrėžti svarbiausias bendrovių grupių praktikoje sukeltas problemas. Darbe skiriama dėmesio ir bendrovių grupių kūrimąsi skatinančioms priežastims bei bendrovių grupių egzistavimo pasekmės, nes tai turi įtakos reglamentavimo modelių pasirinkimui ir jų argumentacijai. Ir trečia, tyrinėjant bendrovių grupių reglamentavimo modelius: bendrovių atskirumo, vientiso verslo subjekto bei dualistinių, analizuojami modelių pagrindiniai reglamentavimo principai, taip pat ekonominės ir teisinės bendrovių grupių esmės priešprieša, sprendžiant pagrindinę bendrovių grupių sukeltą problemą praktikoje – vidinę bendrovių grupių atsakomybę, arba, kitaip tariant, patronuojančios bendrovės atsakomybę už dukterinės bendrovės prievoles. Pagrindinis dėmesys skiriamas bendrovių atskirumo reglamentavimo modeliui ir bendrovių vidinės atsakomybės problemos sprendimui bendrovių grupėse pagal minėtą modelį, kadangi jis vyrauja daugelyje pasaulio šalių, įskaitant ir Europos Sąjungos valstybes, taip pat Lietuvą. Kadangi bendrovių atskirumo modelis labiausiai susijęs su ribota bendrovių grupėms priklausančių bendrovių atsakomybe, tai bendrovių grupės vidinės atsakomybės problema ir jos sprendimas analizuojamas plačiau. Atsižvelgiant į tai, kad dualistinis Vokietijos bendrovių grupių reglamentavimo modelis pasižymi bendrovių atskirumo ir vientiso verslo subjektų bruožais, jis išskiriamas ir analizuojamas atskirai, kaip trečioji alternatyva bendrovių grupių reglamentavimui. Pagal darbo temos nagrinėjimo ribas, magistro darbas suskirstytas į keturias struktūrines dalis. Pirmojoje dalyje nagrinėjami bendrovių grupės samprata ir jos požymiai. Antrojoje bendrovių grupės yra klasifikuojamos pagal reikšmingiausias praktikai ir doktrinai kriterijus. Trečiojoje dalyje, siekiant išsamiau atskleisti bendrovių grupių esmę ir grupių reglamentavimo implikacijas, nagrinėjamos priežastys, kurios skatina bendroves organizuoti grupių forma, taip pat galimos neigiamos grupių kūrimosi ir egzistavimo pasekmės, galinčios turėti įtakos bendrovių grupių reglamentavimui. Paskutinėje magistro darbo dalyje aptariamos ir vertinamos bendrovių

grupių reglamentavimo teorijos ir bendrovių grupių vidinės atsakomybės problemos sprendimas pagal šiuos modelius atitinkančius principus.

Tyrimo metodai. Nagrinėjamai temai atskleisti magistro darbe pasitelkiama keletas tyrimo metodų. Darbe plačiai naudojamas sisteminės analizės metodas, leidžiantis analizuoti Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos bendrovių teisės aktus, pateikiančius bendrovių teisės sampratą, bei literatūrą nagrinėjamos temos klausimais. Analizės metodas taip pat leidžia suskaidyti bendrovių grupių reglamentavimo modelius ir jų problemas į atskiras sudėtinės dalis, t. y. pagrindinius principus, ir juos analizuoti atskirai. Loginio metodo pagalba skirtingose bendrovių grupėse ieškoma panašumų ir taip bendrovių grupės klasifikuojamos į rūšis. Ekonominės analizės metodas padeda atskleisti ekonominę bendrovių grupių prasmę bei reglamentavimo modelių prielaidas bei trūkumus. Istorinio ir komparatyvinio metodo pagalba analizuojamas bendrovių grupių vertinimas ir reglamentavimas bei perėjimas nuo tradicinių pavienių bendrovių iki bendrovių grupių. Darbe plačiai naudojamas ir lyginamasis tyrimo metodas, kuris pasireiškia skirtingų bendrovių grupių sampratų ir reglamentavimo modelių lyginamąja analize. Išanalizavus nagrinėjamos temos struktūrinės dalis bei pasitelkiant apibendrinimo metodą daromos bendrovių grupės esmės, požymių, savybių išvados, taip pat išvados dėl pagrindinių bendrovių grupių reglamentavimo modelių bruožų ir bendrovių grupių vidinės atsakomybės problemos sprendimo.

Svarbiausi šaltiniai. Atsižvelgiant į tai, kad bendrovių grupių institutas ir jo problematika Lietuvoje nėra plačiai nagrinėta, nagrinėjant pasirinktą temą daugiausia remiamasi užsienio specialiąja mokslinė literatūra anglų kalba, objektyviai prieinama Lietuvos bibliotekose ir internete. Be atskirų bendrovių teisės užsienio vadovėlių skyrių, paminėtini žymių prof. Ph. I Blumberg ir prof. J. E. Antunes, visą savo mokslinę karjerą paskyrusių bendrovių grupių reiškinių nagrinėjimui, darbai. Daug vertingos ir visapusės lyginamosios informacijos bendrovių grupių klausimais suteikia Australijos Bendrovių ir vertybinių popierių reikalų patariamojo komiteto Galutinis pranešimas apie bendrovių grupes, prieinamas internete ir išsamiai atskleidžiantis bendrovių grupių problematiką bei galimus sprendimo būdus skirtingose valstybėse. Specifiniam Vokietijos dualistiniams bendrovių grupių reglamentavimo požiūriui atskleisti naudojama objektyviai anglų kalba prieinama prof. R. Reich-Graefe straipsnyje išdėstyta pozicija. Bendrovių grupių sąvoka

analizuojama, pasitelkiant Europos Sąjungos Septintąją bendrovių teisės direktyvą³ bei ją įgyvendinantį Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymą⁴, taip pat Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymą⁵. Kadangi Lietuvos teismuose temos problematika nebuvo nagrinėjama, darbe susistemintai pateikiami kai kurie svarbesni precedentiniai užsienio valstybių teismų sprendimai bendrovių grupių bylose, kiek jie prieinami specialiojoje literatūroje anglų kalba.

---

³ 1983 m. birželio 13 d. Septintoji Tarybos direktyva 83/349/EEB, pagrįsta Europos Bendrijų sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl konsoliduotos atskaitomybės (su pakeitimais ir papildymais) (OL, 1983 L 193, p. 1-17).

⁴ Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3517).

⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914, nauja redakcija 2003, Nr. 123-5574).

Bendrovių grupės sąvoka

Pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną⁶ sąvoka atspindi esminius ir bendruosius objekto požymius. Todėl bendrovių grupės sąvokos analizė šiame darbe sąvoka apims bendrovių grupės apibrėžimo bei grupėms būdingų požymių analizę. Siekiant išsamiau atskleisti bendrovių grupės fenomeno esmę tiriamos ir priežastys, skatinančios bei stabdančios bendrovių grupių kūrimąsi.

Bendrovių grupės apibrėžimas

Kadangi, bendrovių grupės skirtingose valstybėse yra skirtingai traktuojamos ir reglamentuojamos, tai skiriasi ne tik pačių grupės apibrėžimų šaltiniai, kuriose pateikiamos bendrovių grupės sąvokos (vienur tai įstatymai ir kiti teisės aktai, kitur – teismų praktika arba teisės ir ekonomikos mokslininkų darbai), bet ir pačios pateikiamos sampratos. Teisės mokslininkai teigia, kad bendrovių grupės samprata priklauso nuo valstybės, kurioje ta grupė funkcionuoja⁷. Šis teiginys visiškai pagrįstas ir logiškas, kadangi skirtingose valstybėse skiriasi požiūriai į bendrovių grupes, vienur grupės yra specialiai reglamentuojamos teisės aktuose, kitur grupių problemų sprendimo argumentai paliekami teismų praktikai ar teisės arba ekonomikos doktrinai, be to, kaip ir kiekvienam socialiniam reiškiniui, taip ir bendrovių grupės sampratai reikšmės turi valstybių tradicijos, istorija, papročiai ir kiti veiksniai. Taigi vieningos bendrovių grupės sąvokos ir negali būti.

Teisės moksle bendrovių grupė bendriausia prasme apibrėžiama kaip patronuojanti (motininė)⁸ bendrovė (angl. – *parent company*) ir jos dukterinės bendrovės (angl. - *subsidiaries*)⁹. Prancūzijos teoretikai bendrovių grupę siūlo apibrėžti kaip dvi ar daugiau bendrovių, kurių kiekviena turi atskirą ir savarankišką teisinį subjektiškumą, tačiau

---

⁶ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. IV leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

⁷ KHANNA, Tarun, YAFEH, Yishay. *Business groups and risk sharing around the World* [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2006-12-08], p. 7. Prieiga per internetą: < <http://groups.haas.berkeley.edu/imio/tarun.pdf> >.

⁸ Toliau tekste patronuojančios, motininės, pirminės ir dominuojančios bendrovių sąvokos bus vartojamos kaip sinonimai.

⁹ FARRAR, J. H., FUREY, N. E., HANNIGAN, B. M. *Farrar's Company law*. Third edition. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1991, p. 537.

tarpusavyje susijusių kontrolės ryšiais, įgyvendinamais vienos ar kelių bendrovių, vadinamų motininėmis bendrovėmis (pranc. – *société mère*)¹⁰. Prof. Leff (1978) bendrovių grupę vadina tokią grupę bendrovių (keletą bendrovių), kuri veikia skirtingose rinkose, tačiau yra bendrai kontroliuojama administraciniu ir finansiniu požiūriais¹¹.

Teisės aktai taip pat pateikia įvairius nevienodus bendrovių grupės apibrėžimus. Pavyzdžiui, Italijos civilinis kodeksas tiesiogiai neįvardija bendrovių grupės termino, tačiau kodekse vienas skyrius skirtas reglamentuoti bendrovėms, kurių veikla yra kontroliuojama ar koordinuojama kitų bendrovių¹². Pasak šio kodekso komentatorių, tai ir yra bendrovių grupė, kurią sudaro kelios bendrovės, iš kurių bent viena yra motininė, privalanti sudaryti konsoliduotą su dukterine bendrove ar bendrovėmis finansinę atskaitomybę, arba kurios patenka į kodekse pateiktą kontrolės sąvoką¹³.

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas¹⁴, reglamentuojantis bendrovių – akcinių ir uždarytų akcinių bendrovių – veiklą, bendrovių grupės, kaip tokios, nemini. Tačiau negalima teigti, kad Lietuvos bendrovių teisės aktuose nėra legalaus bendrovių grupės apibrėžimo. Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatyme¹⁵ pateikiama įstatyminė įmonių grupės sąvoka. Kadangi Įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas taikomas akcinėms ir uždarosioms akcinėms bendrovėms (įstatyme apibendrintai vadinamomis įmonėmis), tai darytina išvada, kad įmonių grupės sąvoka įstatyme atitinka bendrovių grupės sąvoką. Tad bendrovių grupė – tai patronuojanti bendrovė ir jos dukterinės bendrovės, arba, kitaip pasakius, kontroliuojanti ir jos tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamos bendrovės¹⁶. Nors, kaip minėta, Akcinių bendrovių įstatyme tiesiogiai bendrovių grupės sąvoka nepateikta, tačiau šio įstatymo 5 straipsnis apibūdina patronuojančią ir dukterines bendroves ir tokiu būdu, sekant Įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymo logika, įtvirtina ir bendrovių grupės sąvoką. Taigi Lietuvos bendrovių teisėje bendrovių grupė yra suprantama kaip patronuojanti ir jos dukterinės bendrovės, kas pagal Akcinių bendrovių įstatymo 5 straipsnį ir Įmonių konsoliduotos

---

¹⁰ LE GALL, Jean-Pierre, MOREL, Paul. *French company law*. 2nd edition. Harlow, Essex, England: Longman, 1992, p. 240.

¹¹ *Cit. op.* 7, p. 7.

¹² JORDAN, Cally. *Legal approaches to corporate groups. A working paper* [interaktyvus]. 2004-11-26 [žiūrėta 2006-12-19], p. 8-10. Prieiga per internetą: < <http://www.law.ufl.edu/faculty/jordan/publications/business.pdf> >.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914, nauja redakcija 2003, Nr. 123-5574).

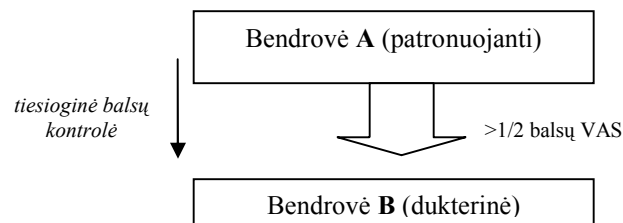
¹⁵ Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3517).

¹⁶ *Ibid.*, 3 straipsnio 3 dalis.

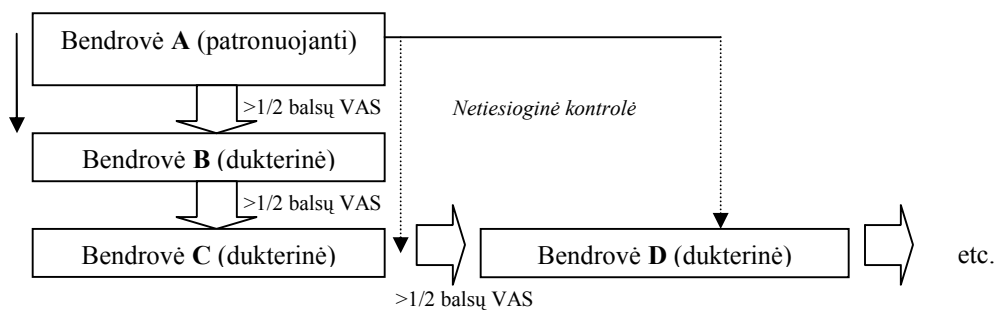

finansinės atskaitomybės įstatymo 3 straipsnį, apima bendroves, susijusias žemiau nurodytais santykiais:

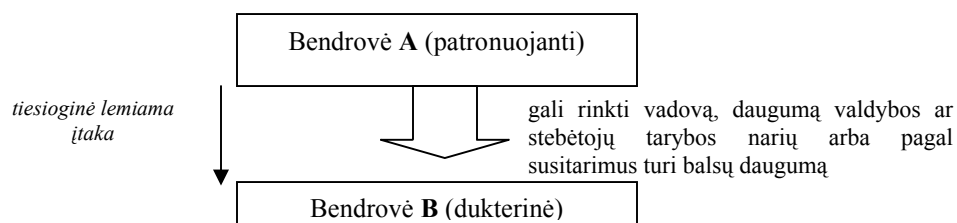
- 1) tiesiogine balsų kontrole – kai patronuojanti bendrovė A valdo dukterinės bendrovės B akcijas, kurios suteikia daugiau kaip $\frac{1}{2}$ balsų visuotiniame akcininkų susirinkime;

- 2) netiesiogine balsų kontrole – kai patronuojanti bendrovė A turi netiesioginę balsų kontrolę dukterinėje bendrovėje C ar bendrovėse (D, E ir t. t.) (per tiesiogiai kontroliuojamą bendrovę B ir kitas netiesiogiai kontroliuojamas dukterines bendroves);

- 3) tiesiogine valdymo kontrole arba balsų kontrole per susitarimus, sudarytus su kitais akcininkais – kai patronuojanti bendrovė A gali tiesiogiai daryti lemiamą įtaką dukterinei bendrovei B, kurios akcininkė yra, t. y. gali rinkti ir rinkti ir atšaukti vadovą, daugumą valdybos ar stebėtojų tarybos narių arba pagal susitarimus, sudarytus su kitais akcininkais, turi balsų daugumą,

4) netiesiogine valdymo kontrole arba balsų kontrole per susitarimus, sudarytus su kitais akcininkais – kai patrunuojanti bendrovė A gali netiesiogiai (per tiesiogiai kontroliuojamą bendrovę B ir kitas netiesiogiai kontroliuojamas dukterines bendroves) daryti lemiamą įtaką bendrovei C ar kitoms bendrovėms D, E ir pan., t. y. arba kai bendrovė A gali tiesiogiai daryti lemiamą įtaką kitai bendrovei B, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai turi balsų daugumą trečiojoje bendrovėje C, D, E ir kt. arba tiesiogiai ar netiesiogiai gali daryti lemiamą įtaką trečiajai bendrovei C, D, E ir kt.; arba kai bendrovė A tiesiogiai ar netiesiogiai turi balsų daugumą kitoje bendrovėje B, C ar kt., kuri gali tiesiogiai ar netiesiogiai daryti lemiamą įtaką trečiajai bendrovei C, D, E ar kt.; arba kai kartu su kitomis bendrovėmis, kuriose tiesiogiai ar netiesiogiai bendrovė A turi balsų daugumą arba kurioms gali tiesiogiai ar netiesiogiai daryti lemiamą įtaką, turi balsų daugumą trečiojoje bendrovėje arba nurodytos kitos bendrovės kartu turi balsų daugumą trečiojoje bendrovėje¹⁷.

Tokia bendrovių grupės samprata Lietuvos bendrovių teisėje istoriniu požiūriu yra praplėsta. Senojoje Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo redakcijoje¹⁸ patrunuojančios ir dukterinės bendrovių sąvokos buvo šiek siauresnės ir apėmė tik tiesioginę balsų kontrolę. Iki 2001 m. Lietuvoje bendrovių grupės sąvoka apėmė tik tokias bendroves, kur patrunuojanti bendrovė turėjo įgijusi kontrolinį dukterinės bendrovės akcijų paketą (t. y. kai turėjo daugiau kaip 50 procentų balsų visuotiniame akcininkų susirinkime)¹⁹. Naujas bendrovių grupės supratimas ir apibrėžimas Lietuvos bendrovių teisėje atsirado 2001 m., priėmus naują Akcinių bendrovių įstatymo redakciją, įgyvendinančią Septintąją bendrovių teisės direktyvą²⁰.

Septintosios bendrovių teisės direktyvos preambulė pripažįsta bendrovių grupių egzistavimą Europos Bendrijoje, tačiau nepateikia grupės apibrėžimo. Išanalizavus direktyvos nuostatas darytina išvada, kad bendrovių grupė yra bendrovės, tarpusavyje susijusios horizontaliais arba vertikaliais kontrolės ryšiais²¹. Kitaip tariant, bendrovių grupė egzistuoja tada, kai yra bent viena iš žemiau nurodytų sąlygų:

1) bendrovė A (patrunuojanti) kontroliuoja balsų daugumą bendrovėje B (dukterinėje),

---

¹⁷ *Cit. op.* 14, 5 straipsnis.

¹⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1046).

¹⁹ *Cit. op.* 14, 13 straipsnis.

²⁰ 1983 m. birželio 13 d. Septintoji Tarybos direktyva 83/349/EEB, pagrįsta Europos Bendrijų sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl konsoliduotos atskaitomybės (su pakeitimais ir papildymais) (OL, 1983 L 193, p. 1-17).

²¹ *Ibid.*

2) bendrovė A yra bendrovės B akcininkė ir turi teisę skirti bei atleisti administracijos, valdybos ar stebėtojų tarybos narių daugumą bendrovėje B,

3) bendrovė A turi lemiamą įtaką (angl. – *dominant influence*) bendrovei B sutartiniu pagrindu,

4) bendrovė A turi lemiamą įtaką bendrovei B pagal pastarosios įstatus,

5) bendrovė A turi balsų daugumą bendrovės B akcijų dėka sutarties su kitais bendrovės B akcininkais,

6) bendrovė A turi lemiamą įtaką bendrovei B kitais nepaminėtais būdais arba

7) bendrovės A ir B yra bendrai valdomos bendrovės A²².

Teisės mokslininkų darbuose ir bendrovių teisei aktualiuose teisės aktuose sutinkami ir kitais žodžiais išreikštos bendrovių grupės sąvokos ir apibrėžimai. Tačiau esminiai jų elementai iš esmės nesiskiria. Visos (įskaitant ir aukščiau apibūdintas) bendrovių grupės sampratos atskleidžia keletą bendrumų. Pirma, bendrovių grupę visais atvejais sudaro bent dvi (nors paprastai daugiau nei dvi) bendrovės. Antra, grupei priklausančios bendrovės tarpusavyje yra turi būti susijusios tam tikrais ryšiais (tai vadinamieji tiesioginiai ir netiesioginiai kontrolės ryšiai: balsų daugumos, administracijos, valdymo organų, stebėtojų tarybos narių skyrimo, valdymo ar ūkinės veiklos kontrolė ir kitokio pobūdžio įtaka).

Bendrovių grupės požymiai

Esminiai bendrovių grupės bruožai, kaip minėta aukščiau, atskleidžiami bendrovių grupės sąvokose: tai grupės struktūra (sudaryta iš dviejų ar daugiau bendrovių) ir santykiai tarp grupei priklausančių bendrovių (kontrolė). Pirmasis požymis atskleidžia bendrovių grupių struktūros pliuralizmą²³. Grupės sudarančios bendrovės yra atskiri juridiniais asmenys ir sąlyginai autonomiški bei savarankiški vienetai. Nesant šio požymio, negalima kalbėti ir apie grupės egzistavimą, nes tai būtų vidinis bendrovės plėtimasis (įsteigiant filialus ar jungiantis su kitomis bendrovėmis).

---

²² *Ibid.*, 2 straipsnis.

²³ ANTUNES, José Engrácia. *The Liability of Parent Corporations and of their Directors: Preliminary Draft* [interaktyvus]. 2004-11-27 [žiūrėta 2007-03-28], p. 29. Prieiga per internetą: <http://www.uam.es/personal_pdi/derecho/nbermejo/Docencia/FacDer/doctorado/materiales%20grupos/Paper%20Draft.pdf>.

Antras esminis bendrovių grupių požymis – santykiai, siejantys dukterines bendroves su motininėmis, arba kontrolė, kurią motininė bendrovė įgyvendina dukterinių bendrovių atžvilgiu. Kontrolė kartais literatūroje dar vadinama dominuojančia įtaka, taip pabrėžiant Europoje bendrovių grupėms taikomą testą²⁴. Kontrolės tarp patronuojančios ir dukterinės bendrovių buvimui neturi įtakos tai, ar kontrolė yra aktyviai įgyvendinama ar iš vis neįgyvendinama. Lemiamą reikšmę turi tai, kad kontroliuojančios bendrovės kontrolė praktiškai gali pasireikšti²⁵. Kontrolė, siejanti bendrovių grupei priklausančias bendroves, gali būti paprasta (motininės bendrovės dalyvavimas dukterinių bendrovių kapitale) arba funkcinė (galimybė motininei bendrovei įtakoti dukterinės bendrovės valdymą, skirti jos valdymo organų, stebėtojų tarybos ar administracijos narius)²⁶. Pažymėtina, kad grupės bendroves sieja ne tik formalūs (vadinamieji kontrolės, pvz., vienos bendrovės kitos bendrovės kapitale), bet ir neformalūs (tų pačių asmenų buvimas valdymo organų nariais, šeimos dominavimas ir kt.) ryšiai²⁷. Nors formalūs santykiai grupėje dominuoja ir dažnai literatūroje apibūdinami kontrolės, arba tarpusavio sąsajumo, terminu²⁸, tačiau neformalūs grupei priklausančių bendrovių santykiai taip pat yra reikšmingi. Ekonometrinėje bendrovių grupių studijoje Khanna ir Rivkin (2000 m.) nurodo, kad neformalūs ryšiai, tokie kaip: tų pačių asmenų dalyvavimas skirtingų grupės bendrovių kapitale, jų valdymo organuose ir vienos šeimos išitraukimas į visų bendrovių verslą, tik sustiprina formaliuosius (bendrovių kapitalo valdymą ir akcijų dalių turėjimą)²⁹. Todėl bendrovių grupės sąvokos pateikimas, remiantis vien formaliu kontrolės aspektu, ne visada yra išsamus ir visapusiškas³⁰.

Kontrolės santykiai tarp grupės bendrovių, pasak prof. Phillip I. Blumberg, išsiskiria savo reikšmingumu. Būtent kontrolės ryšiai teismų praktikoje bei teisės doktrinoje formuoja bendrovių grupės sampratą³¹. Kadangi neformalūs ryšiai yra labiau latentiniai nei formalieji grupių santykiai, tai bendrovių grupės legaliajai sąvokai didesnės reikšmės neturi.

---

²⁴ COMPANIES & SECURITIES ADVISORY COMMITTEE. *Corporate Groups: Final Report* [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2007-03-15], p. 10. Prieiga per internetą: <[http://www.camac.gov.au/camac/camac.nsf/byHeadline/PDFFinal+Reports+2000/\\$file/Corporate_Groups_May_2000.pdf](http://www.camac.gov.au/camac/camac.nsf/byHeadline/PDFFinal+Reports+2000/$file/Corporate_Groups_May_2000.pdf)>.

²⁵ *Ibid.*, p. 8.

²⁶ BLUMBERG, Phillip. I. The Increasing Recognition of Enterprise Principles in Determining Parent and Subsidiary Corporation Liabilities. *Connecticut Law Review*, 1996, No. 28, p. 304.

²⁷ Tai yra vidiniai bendrovių grupės santykiai. Tačiau, be šių vidinių bendrovių ryšių, egzistuoja ir išoriniai – bendrovių grupei priklausančių bendrovių santykiai su kitomis bendrovėmis, jų grupėmis ir kitais trečiaisiais asmenimis.

²⁸ *Cit. op.* 9, p. 536.

²⁹ *Cit. op.* 7, p. 7.

³⁰ *Ibid.*

³¹ BLUMBERG, Phillip I. The Transformation Of Modern Corporation Law: The Law Of Corporate Groups. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3, p. 607.

Pažymėtina tai, kad bendrovių grupei priklausančias bendroves gali sieti tiesioginė ar netiesioginė kontrolė, balsų daugumos arba valymo organų skyrimo kontrolę arba kitokia galimybė daryti lemiamą įtaką kitos bendrovės veiklai.

Be aukščiau minėtų dviejų pagrindinių bendrovių grupės požymių, grupes apibūdina ir kiti antriniai požymiai. Pavyzdžiui, neretai bendrovių grupė pasižymi bendru (kolektyviniu) elgesiu: turi bendrą verslo organizavimo ir finansinės veiklos politiką, kurią įgyvendina vieningomis priemonėmis, taip pat gali turėti bendrą personalą ir bendrą personalo politiką, bendrai nustatyti visų grupės bendrovių darbuotojų išėjimo į pensiją tvarką, drausti papildomai sveikatos draudimu ir suteikti kitas lengvatas bei privilegijas darbuotojams, bendrai skirti personalo užduotis grupės bendrovių darbuotojams, darbuotojams jų karjeros metu leisti siekti karjeros visose grupei priklausančiose bendrovėse³². Kai kuriais atvejais bendrovių grupė turi bendrą viešą įvaizdį ir tretiesiems asmenims prisistato kaip vienas subjektas, pavyzdžiui, turi bendrą vardą, logotipą, prekės ženklą, rinkodaros politiką. Kiti antriniai bendrovių grupės požymiai apima grupei priklausančių bendrovių tarpusavio finansinę priklausomybę (pavyzdžiui, atvejai, kai motininė bendrovė arba visa grupė finansuoja atskiras dukterines bendroves grupėje, kai šios nevykdo pelningos veiklos ir nesugeba savarankiškai gauti pelno), taip pat administracinę tarpusavio priklausomybę, kas reiškia, kad dukterinė bendrovė neturi, pavyzdžiui, savo teisės, audito, mokesčių, viešųjų ryšių, saugumo, inžinerinio arba mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros ar kitų skyrių bei darbuotojų, o naudojami motininės bendrovės atitinkamuose skyriuose dirbančiu personalu³³.

Visi aukščiau aptarti bendrovių grupės požymiai rodo, kad bendrovių grupė savo esme nėra vien tik atskirų ir savarankiškų bendrovių, kaip jos suprantamos tradicinėje bendrovių teisėje junginys. Bendrovių grupė ekonomine prasme yra ir veikia kaip vientisas nedalomas ekonominis vienetas.

---

³² *Ibid.*, p. 610.

³³ *Ibid.*

Bendrovių grupių rūšys

Bendrovių grupės dėl savo ganėtinai plačios sampratos, į kurią patenka visos kontroliuojamos ir kontroliuojančios bendrovės, pasižymi formų įvairove. Vis dėlto bendrovių grupių gausoje pastebimi dėsningumai leidžia grupes skirstyti į rūšis (grupuoti) pagal įvairius kriterijus. Šioje darbo dalyje bus analizuojamos svarbiausios bendrovių grupių rūšys, turinčios ar galinčios turėti įtakos teisiniam bendrovių grupių reglamentavimui, taip pat susiję su reikšmingesnėmis bendrovių grupių problemomis.

Pagal susiformavimo pagrindą

Pagal susiformavimo pagrindą skiriamos sutartiniais ir nesutartiniais pagrindais susiformavusios bendrovių grupės. Toks skirstymas netiesiogiai pripažįstamas Septintosios bendrovių teisės direktyvos 1 straipsnio 1 dalies c punkte.

Sutartinės bendrovių grupės susiformuoja sutartiniais pagrindais. Ryškiausias sutartinės bendrovių grupių pavyzdys būtų Vokietijos sutartinis koncernas³⁴: bent dvi bendrovės sudaro susitarimą, dažnai dominavimo (pagal kurį kontroliuojama bendrovė tampa kontroliuojančios bendrovės valdoma) arba pelno perdavimo (perskirstymo), o kontroliuojama bendrovė mainais už tai, kad atsisako veikti išimtinai savo interesais, gauna kontroliuojančios bendrovės išipareigojimą kompensuoti metinius pirmosios bendrovės nuostolius, jeigu jie patiriami³⁵. Konektikuko universiteto teisės fakulteto prof. Phillip I. Blumberg sutartiniais pagrindais atsirandančių bendrovių grupių bendrovės siūlo vadinti dominuojančiomis ir priklausomomis (susijusiomis) bendrovėmis. Jis taip pat teigia, kad sutartiniai grupių santykiai atsiranda dėl franšizės sutarčių: teisių turėtojas (angl. – *franchisor*) ir naudotojas (angl. – *franchisee*) vykdo bendrą verslą, kurį kontroliuoja teisių turėtojas, naudotojas naudojasi teisių turėtojo reputacija, vardu ir rinkodara, taip pat panašiais laiko ir santykius, atsirandančius iš licencinių sutarčių³⁶. Nors pastarasis atvejis nelaikytinas klasikine bendrovių grupe, tačiau akivaizdu, kad esant, pavyzdžiui, franšizės santykiams tarp

---

³⁴ Vokietijoje sąvoka „koncernas“ atitinka tai, ką šiame darbe vadiname bendrovių grupe.

³⁵ *Cit. op.* 12, p.7.

³⁶ *Cit. op.* 31, p. 613.

bendrovių egzistuoja ir didesnio ar mažesnio laipsnio kontrolė. Jeigu teisių turėtojo kontrolė naudotojo atžvilgiu yra tokia, kad pirmasis gali koordinuoti antrojo veiklą ir daryti jam lemiamą įtaką, tuomet ir tokie bendrovių santykiai turėtų būti pripažįstami bendrovių grupe. Vis dėlto analizuojant Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 5 straipsnį, kur bendrovių grupės samprata remiasi iš esmės dviem kontrolės testais (balsų daugumos ir galimybės skirti valdymo organus), darytina išvada, kad pagal Lietuvos Respublikos bendrovių teisę antrasis sutartinių bendrovių grupių pavyzdys nebūtų traktuojamas kaip bendrovių grupė.

Nesutartinė bendrovių grupė susiformuoja faktiškai įgyjant dukterinių bendrovių kontrolę, kai bendrovių grupės viduje nesieja jokie kontrolės ar panašaus pobūdžio susitarimai. Nesutartinės bendrovių grupės dar vadinamomis faktinėmis (*de facto*), kadangi kontrolė dukterinių bendrovių atžvilgiu yra įgyjama faktiškai, o ne bendrovių susitarimus dėl kontrolės. Faktinės bendrovių grupės susiformuoja bendrovių vystymosi procese, kada bendrovės kuria dukterines bendroves, įgyja jau egzistuojančių bendrovių akcijas ar kitais būdais ima kontroliuoti kitas bendroves³⁷.

Šis bendrovių grupių skirstymas įstatyminiu lygmeniu pripažįstamas Vokietijos teisėje. Jis svarbus tuo, kad Vokietijos teisė numato skirtingą šių grupių rūšių reglamentavimą, ypač skiriasi motininės bendrovės atsakomybė už dukterinės bendrovės skolas. Minėta, kad sutartinės bendrovių grupės atveju motininė bendrovė privalo kompensuoti visus dukterinės bendrovės nuostolius, patirtus sutarties tarp motininės ir dukterinės bendrovių galiojimo metu. Siekiant apsaugoti bendrovių kreditorius ir investuotojus, Vokietijoje tokios sutartys turi būti registruojamos, kad kontrolės santykiai tarp dviejų ar daugiau bendrovių taptų vieši³⁸. *De facto* grupės atveju dominuojanti (patronuojanti) bendrovė privalo kompensuoti visus dukterinės bendrovės nuostolius, patirtus dėl kontrolės įgyvendinimo, o jeigu to nepadaro (arba nesutinka padaryti vėliau) per finansinius metus, atsako už dukterinės bendrovės patirtą žalą kaip už savo. *De facto* grupę kontroliuojanti bendrovė kiekvienais metais privalo skelbti savo santykius su kontroliuojamomis bendrovėmis ir bet jokių sandorius su jomis, kad būtų galima nustatyti, ar šie sandoriai yra nenaudingi kontroliuojamoms bendrovėms. *De facto* koncerno atveju grupės narių teisės ir pareigos nėra tokios aiškios, kaip sutartinio koncerno pagrindu³⁹, todėl

---

³⁷ *Cit. op.* 12, p. 7.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibid.*

dukterinė bendrovė nenaudingo sandorio atveju pati privalo įrodytą patirtą žalą ir sandorio nenaudingumo faktą. Kadangi žala neretais atvejais gali būti sunkiai įrodoma, tai nuostatos, reglamentuojančios *de facto* bendrovių grupes, ne visada yra veiksmingos⁴⁰. Dėl šio palankesnio atsakomybės režimo faktinių bendrovių grupių atvejais Vokietijos praktikoje palyginti nedaug bendrovių renkasi sutartinę grupės formavimo mechanizmą⁴¹.

Pagal susiformavimo būdus

Pagal tai, kaip bendrovių grupė buvo sukurta, galima skirti tris bendrovių grupių rūšis:

- 1) grupė, kaip tokia, sukurta specialiai: įkuriama bendrovė, kurios tikslas valdyti kitų bendrovių akcijas (holdingo bendrovė), kuri savo ruožtu kuria dukterines bendroves, užsiimsiančias prekyba, gamyba ir kitu verslu;
- 2) jau veikianti bendrovė plėtėsi ir virto motinine, savo veiklą perduodama dukterinėms bendrovėms, tokiu būdu sukuriant bendrovių grupę;
- 3) grupės santykiai atsirado dėl kitų bendrovių perėmimo: kai viena bendrovė perėmė kitos bendrovės kontrolę, o pastaroji tapo pirmosios dukterine bendrove; tokie santykiai susiformuoja dėl bendrovių ekonominių tarpusavio ryšių, horizontaliosios bendrovių plėtros ir ekonominės diversifikacijos⁴².

Toks bendrovių grupių skirstymas gali būti reikšmingas transnacionalinių ar multinacionalinių bendrovių grupių atvejais, kai atskirų valstybių teisės aktai numato, kad užsienio subjektai veiklą tose valstybėse gali vykdyti tik įsteigę dukterines bendroves. Tokiu būdu yra skatinamas antrajai rūšiai priklausančių bendrovių grupių kūrimasis.

Pagal veiklos teritoriją

Grupės pagal tai, kokiame gamybos ar prekybos lygmenyje veikiančias bendroves jungia, skirstomos į horizontaliąsias, vertikaląsias ir diversifikuotas bendrovių grupes (žr. 1 priedą). Kai bendrovės, priklausančios grupei, veikia tame pačiame gamybos ar platinimo lygmenyje, paprastai toje pačioje ūkio šakoje, yra horizontalioji bendrovių grupė. Tokios grupės

---

⁴⁰ *Ibid.*, p. 8.

⁴¹ *Ibid.*, p. 7.

⁴² *Cit. op.* 9, p. 537-538.

bendrovės yra tarpusavyje susijusios horizontaliais kontrolės ryšiais ir dažnai rinkai patiekia visų grupės bendrovių produkciją. Tais atvejais, kai bendrovės, priklausančios tai pačiai grupei, veikia skirtinguose prekes gamybos ar platinimo lygmenyse (atskirose to paties technologinio proceso stadijose) ir rinkai pateikia bendrą visų bendrovių produkciją, laikoma, kad grupė yra vertikali⁴³. Vertikalių ir horizontalių grupių egzistavimą pripažįsta ir Septintoji bendrovių teisės direktyva, pagal kurią horizontaliosios grupės yra tos, kur bendrovės susijusios horizontaliais ryšiais, o vertikaliosios – vertikaliais ryšiais. Galimas ir trečias variantas, kuomet grupės bendrovės tarpusavyje nėra susijusios technologiniu požiūriu, galbūt net veikia skirtingose ūkio šakose, tačiau bendrovės tarpusavyje yra susijusios kontrolės ryšiais, ir rinkai pateikia labai įvairią produkciją. Pastaruoju atveju sukuriama diversifikuota bendrovių grupė⁴⁴.

Šis bendrovių grupių skirstymas konkurencijos teisės prasme leidžia atskirti skirtingų grupių rūšių sukeliamas problemas. Tačiau konkurencijos teisės ir grupių sukeltų problemų analizė konkurencijos teisės prasme išsina iš tyrimo objektų ribų, todėl plačiau nebus nagrinėjama.

Pagal tai, keliose valstybėse veikia bendrovių grupė, galima išskirti nacionalines ir tarptautines bendrovių grupes. Visos nacionalinei grupei priklausančios bendrovės įkurtos toje pačioje valstybėje, joje paprastai ir veikia. Savo dydžiu ir mastu išsiskiria antroji šio skirstymo rūšis – tarptautinės bendrovių grupės. Pasak kai kurių autorių, tarptautinės bendrovių grupės yra tokios, kuomet vienoje valstybėje įsteigtos motininės bendrovės įsteigia dukterines bendroves užsienyje arba perima užsienyje įkurtų bendrovių kontrolinius akcijų paketus ar kitaip įgyja jų kontrolę⁴⁵. Taigi tarptautinei bendrovių grupei priklauso skirtingose valstybėse įkurtos ir veikiančios bendrovės.

Autoriai tarptautines bendrovių grupes skirsto į du porūšius: transnacionalines (angl. – *transnational*), dar vadinamas tiesiog tarptautinėmis, ir daugianacionalines (multinacionalines) (angl. – *multinational*), kartais vadinamas daugiašalėmis, bendrovių grupes.

Multinacionalinėje grupėje motininė bendrovė įkurta ir veikia pagal vienos valstybės teisės aktus, o dukterinės bendrovės kuriamos užsienio valstybėse, jose veikia ir vietiniu lygmeniu vykdo gamybą ar prekybą. Multinacionalinių bendrovių grupių pavyzdžiais

---

⁴³ LABUTIENĖ, Elvyra Stefanija. *Koncernų steigimas ir valdymo organizavimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1996, p. 4-5.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*, p. 5.

įvardijamos ICI, Ford Motor Co ir Mitsubishi grupės. Transnacionalinė grupė nuo daugianacionalinės skiriasi tuo, kad gamyba ar prekyba yra vykdoma bet kurioje ir visose iš valstybių, kuriose yra transnacionalinei grupei priklausančių bendrovių. Transnacionalinės grupės pavyzdžiais gali būti Royal Dutch/Shell, Unilever ir Dunlop/Pirelli grupės⁴⁶. Kai kurių autorių teigimu transnacionalinė bendrovių grupė gali būti tik tada, kai motininių bendrovių grupėje būtų bent keletas ir jos yra įkurtos skirtingose užsienio valstybėse. Tik šiuo atveju laikoma, kad grupė yra transnacionalinė. Tačiau ši pozicija nėra plačiai paplitusi tarp teisės mokslininkų ir transnacionalinė grupė suprantama taip, kaip apibrėžta pirmuoju atveju aukščiau⁴⁷.

Transnacionalinės ir multinacionalinės bendrovių grupės kelia keletą problemų. Visų pirma iškyla sunkumai nustatyti grupės „tautybę“. Tradiciniu požiūriu nacionalinė ir tarptautinė teisė visuomet priskiria tam tikrą „tautybę“ bendrovėms pagal nustatytus kriterijus. Taip daroma siekiant nustatyti, kokie teisės aktai bus taikomi bendrovėms bei nustatyti vyriausybę, kuri galės įgyvendinti diplomatinę bendrovės protekciją. Tačiau integruotos tarptautinės prekybos sąlygomis toks tradicinis požiūris sunkiai pritaikomas ir mažiau reikšmingas. Be to, tarptautinės teisės klausimai nepatenka į nagrinėjamos temos objektą, todėl ši problema ir jos sprendimo būdai nebus analizuojami. Kur kas svarbesnė yra motininės ir dukterinių bendrovių santykių problema, kuri bus nagrinėjama apibendrintai paskutinėje darbo dalyje, neskiriant bendrovių į nacionalines, multinacionalines ir transnacionalines.

Pagal grupės kontrolės formas

Bendrovių grupes grupuojant pagal grupei priklausančių bendrovių kontrolės formas galima išskirti tris pagrindines bendrovių grupių rūšis (žr. 2 priedą):

- 1) radialinės (spindulinės) bendrovių grupės;
- 2) rato formos bendrovių grupės;
- 3) piramidės.

Rato formos bendrovių grupė yra tada, kai grupei priklausančių bendrovių kontrolė vyksta ratu: bendrovė A kontroliuoja bendrovę B, kuri kontroliuoja bendrovę C, C – D, o D

---

⁴⁶ *Cit. op.* 9, p. 750-751.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 751.

savo ruožtu kontroliuoja bendrovę A⁴⁸. Lietuvoje Pagal senąją Akcinių bendrovių įstatymo redakciją dukterinei bendrovei buvo draudžiama įsigyti patronuojančios bendrovės akcijas, todėl faktiškai rato formos bendrovių grupė egzistuoti negalėjo. Šiuo metu galiojančioje Akcinių bendrovių įstatymo redakcijoje (54 straipsnyje) yra numatyta, kad dukterinei bendrovei įgyjant patronuojančios bendrovės akcijas, laikoma, kad akcijas įgyja pati patronuojanti bendrovė, o pastarajai įstatymas leidžia turėti savų akcijų tiek, kad jų nominali vertė neviršytų 1/10 įstatinio kapitalo. Tai reiškia, kad dukterinė bendrovė D maksimaliai galėtų įgyti motininės bendrovės A akcijų, kurių nominali vertė ne didesnė nei 1/10 motininės bendrovės A įstatinio kapitalo. Be to, Akcinių bendrovių įstatyme numatyta, kad bendrovė, įgijusi savų akcijų, negali naudotis turtinėmis ir neturtinėmis šių akcijų suteikiamomis teisėmis. Nuostata, leidžianti dukterinei bendrovei turėti palyginti nedidelę motininės bendrovės akcijų dalį ir neturint motininei bendrovei teisės naudotis šių akcijų suteikiamomis turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis, rato formos bendrovių grupė praktiškai pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus yra negalima.

Radialinės (spindulinės) bendrovių grupės yra tokios bendrovių grupės, kurių centre yra motininė kontroliuojančioji bendrovė, kontroliuojanti visas aplink ją išsidėsčiusias dukterines bendroves, t. y. valdo visų šių bendrovių kontrolinius akcijų paketus ar kitais būdais gali kontroliuoti minėtas bendroves⁴⁹. Praktiškai tai yra situacija, kada patronuojanti bendrovė turi daug dukterinių bendrovių. Spindulinės bendrovių grupės gali plėstis dar toliau, t. y. įtraukiant ir bendroves, kurių atžvilgiu dukterinės bendrovės įgijo kontrolę, – vadinamąsias bendroves anūkes.

Trečioji ir nepalyginti kontraversiškesnė bendrovių grupių rūšis – piramidės. Jos susikuria vienai bendrovei (patronuojančiajai), esančiai piramidės viršuje, supirkus kitų dukterinių bendrovių akcijas, o šioms trečiųjų bendrovių (anūkių) ir t. t. Tokiu būdu piramidės viršuje paprastai būna kontroliuojanti bendrovė, kuri kontroliuoja tam tikrą dukterinių bendrovių skaičių (gali būti kad tik vieną), o šios savo ruožtu kontroliuoja bendroves anūkes ir taip toliau. Piramidės pasižymi tuo, kad motininė bendrovė visas piramidinėje bendrovių grupėje esančias bendroves kontroliuoja disponuodama palyginti nedidelėmis jų kapitalo dalimis. Jeigu bendrovės kapitalas yra išsiskaidęs tarp daugelio smulkių akcininkų, tai kontrolę motininė bendrovė įgyja turėdama trečdalį ar net dar mažiau

---

⁴⁸ *Cit. op.* 43, p. 5.

⁴⁹ *Ibid.*

akcijų⁵⁰. Pavyzdžiui, Indijoje kontrolė piramidėje skirtingiems tikslams apibrėžiama skirtingai ir apima nuo 15 iki 25 procentų akcijų valdymą⁵¹.

Teisės ir ekonomikos moksle bendrovių piramidę siūloma apibrėžti kaip bendrovių grupę, organizuojamą kaip motininės bendrovės dukterinių bendrovių grandinė, kada galimybė kontroliuoti visas piramidei priklausančias bendroves paremta palyginti nedidelėmis investicijomis į piramidės viršuje esančios bendrovės (motininės bendrovės) kapitalą. Motininę bendrovę kontroliuojantis akcininkas iš esmės turi ir galimybę kontroliuoti visas piramidės bendroves, nes kontroliuoja motininę bendrovę, kuri savo ruožtu tiesiogiai ar netiesiogiai, turėdama daugumą arba mažumą balsų, kontroliuoja visas piramidėje esančias bendroves. Literatūroje toks akcininkas vadinamas pirminiu akcininku (angl. – *ultimate shareholder*). Pavyzdžiui, jeigu piramidė susideda iš 6 bendrovių, o piramidės viršuje esančios bendrovės (motininės bendrovės) akcininkas kontroliuoja motininę bendrovę, turėdamas 50 procentų balsų daugumą, ši bendrovė 50 procentų balsų dauguma kontroliuoja antrą bendrovę, antroji savo ruožtu trečiąją ir taip toliau, tai laikoma, kad motininės bendrovės, esančios piramidės viršuje, akcininkas, gali faktiškai kontroliuoti visas piramidės bendroves, investuodamas tik apie 1,56 procento kapitalo į šeštosios bendrovės, esančios piramidės apačioje, kapitalą⁵². Tačiau tai neleidžia daryti absoliučios išvados, kad piramidinėse bendrovių grupėse pradiniam akcininkui priklauso palyginti nedidelis akcijų paketas. Praktika rodo, kad piramidėse akcininkai valdo ir reikšmingas bei palyginti dideles dukterinių bendrovių akcijų dalis⁵³. Ši tendencija pastebima kontinentinėje Europoje. Tačiau minėta piramidės samprata išėina už bendrovių grupės apibrėžimo, nes į piramidinę struktūrą įtraukiami ir fiziniai asmenys – motininės bendrovės akcininkai. Todėl šio darbo prasme ir remiantis bendrovių grupių samprata pirminiu akcininku turėtų būti laikoma motininė bendrovė, kontroliuojanti visas piramidei priklausančias bendroves, turėdama palyginti nedidelę pirmosios dukterinės bendrovės akcijų dalį.

---

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ BERTRAND, Marianne, MEHTA, Paras, MULLAINATHAN, Sendhil. *Ferretting out Tunneling: an Application to Indian Business Groups*: Working Paper [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2007-03-28], p. 7. Prieiga per internetą: < http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=246001 >.

⁵² *Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe* [interaktyvus]. Prepared by the High Level Group of Company Law Experts. 2002 [žiūrėta 2006-12-19], p. 98. Prieiga per internetą: < http://ec.europa.eu/internal_market/company/official/index_en.htm >.

⁵³ ALMEIDA, Heitor, WOLFENZON, Daniel. *A Theory of Pyramidal Ownership and Family Business Groups* [interaktyvus]. 2005-05-10 [žiūrėta 2006-12-19], p. 5. Prieiga per internetą: < <http://w4.stern.nyu.edu/finance/docs/WP/2005/pdf/wpa05019.pdf> >.

Piramidinėje struktūroje pirminis akcininkas turi galimybę naudotis visu nepaskirstytuju piramidės bendrovių, esančių žemiau nei jis piramidėje, pelnu, siekdamas kurti naujas bendroves⁵⁴. Šis rezultatas pasiekiamas tokiu būdu, kad kiekviename piramidės lygmenyje mažumos akcininkai finansuoja motininės bendrovės kontrolinį akcijų paketą bendrovėse, esančiose žemesniajame piramidės lygmenyje⁵⁵. Nors piramidinės bendrovių grupės egzistuoja visose valstybėse, tačiau formalios teorijos, kuri paaiškintų tokių struktūrų egzistavimą ir formavimąsi, dar nėra sukurta. Tradicinė neformali teorija, kurios ištakos glūdi XX a. pradžioje, teigia, kad piramidinė bendrovių struktūra leidžia pirminiam akcininkui kontroliuoti bendrovę turint mažą bendrovės kapitalo dalį (angl. – *cash flow stake*). Piramidės kontrolė labai patogi, nes galimybės kontroliuoti nauda pirminiam akcininkui yra didelė. Toks efektas atsiranda dėl to, kad bendrovių piramidėse yra atskiriamos nuosavybės ir kontrolės teisės. Nors minėtų teisių išskyrimas pasiekiamas ir kitais būdais (pavyzdžiui, išleidžiant skirtingų klasių akcijas, iš kurių vienos suteikia balsavimo teises akcininkams, o kitos – ne), tačiau empiriniai duomenys La Porta, Lopez-de-Silanes ir Shleifer (1999 m.) atliktoje studijoje rodo, kad piramidinės struktūros pasaulyje pasitaiko kur kas dažniau nei kiti minėtų teisių atskyrimo būdai⁵⁶.

Niujorko universiteto prof. Heitor Almeida ir prof. Daniel Wolfenzon teigia, kad piramidės labiau būdingos toms valstybėms, kur investuotojų apsauga yra silpnesnė, ir toms ūkio šakoms, kurių veikla reikalauja didelių investicijų palyginti su akcijų teikiama nauda. Pastebima tendencija, kad bendrovėms, kurių akcijų suteikiama nauda yra palyginti maža su reikalingomis investicijomis, reikalinga parduoti daugiau akcijų, kad galėtų finansuoti šių bendrovių veiklą. Dėl to bendrovių piramidėse pirminis akcininkas valdo palyginti nedidelę akcijų dalį, o likusios akcijos yra išsiskirstę tarp skirtingų akcininkų, kurie įsigydami akcijas finansuoja visų piramidei priklausančių bendrovių veiklą⁵⁷. Taigi galima teigti, kad piramidės, kur bendrovių akcijų suteikiama nauda palyginti maža su reikalingomis investicijomis, pasižymi maža akcijų koncentracija ir plačia diversifikacija. Tuo tarpu bendrovės, kur akcijų suteikiama nauda yra didelė palyginti su investicijomis, pasižymi didele akcijų koncentracija vieno akcininko rankose su palyginti nedidele diversifikacija. Tokios bendrovių grupės dažniau organizuojamos horizontalia forma arba netgi ne grupėmis. Tačiau tai nereiškia, kad piramidinė struktūra pati savaime skatina akcininkų diversifikaciją.

---

⁵⁴ *Cit. op.* 53, p. 1.

⁵⁵ *Cit. op.* 52, p. 98.

⁵⁶ *Cit. op.* 53, p. 2.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 3-4.

Tai tikimybė ir prognozės, kad didelio laipsnio diversifikacija bus reikalinga, skatina pirminį akcininką optimaliai rinktis piramidinę struktūrą⁵⁸.

Kadangi, pagal paplitusią nuomonę, piramidės dažnai pažeidžia akcininkų mažumos, kuri iš esmės finansuoja visos struktūros veiklą, interesus, tai kyla natūralus klausimas, kodėl vis tik atsiranda investuotojų, kurie dalyvauja piramidėse. Viena nuomonė teigia, kad akcininkų mažuma ne visai tinkamai ir išsamiai įvertina piramidės galimybes pažeisti akcininkų interesus ir vieną piramidžių neigiamą aspektą – lėšų perskirstymą kitoms piramidės bendrovėms (angl. – *tunnelling*) bei jo paplitimą. Kita pozicija tvirtina, kad bendrovių grupės, nors ir piramidės formos, suteikia akcininkams kitokią naudą ir tokiu būdu kompensuoja neigiamą lėšų perskirstymo efektą. Pavyzdžiui, bendrovių grupė, turinti stiprius politinius ryšius, priėjimą prie infrastruktūros ir (ar) pasiekianti masto ekonomiją grupės viduje, taip padidina bendrovių efektyvumą, kad netgi piramidės apačioje esančios bendrovės efektyvumu pralenkia pavienes bendroves, kurios neorganizuojamos bendrovių grupių forma. Dar viena teorija teigia, kad akcininkų mažuma neturi pasirinkimo galimybės ir yra priversti finansuoti piramidės veiklą, ypač tada, kai piramidės suformuojamas įsigijant jau veikiančių bendrovių akcijas. Akcijų kaina, vos tik paskelbus apie įsigijimą, krinta ir akcininkai tuojau pat patiria nuostolį, kuris lygus pelnui, kuris bus perskirstomas piramidės viduje vėliau⁵⁹.

Pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme pateiktą patronuojančios ir dukterinės bendrovės sampratą, bendrovių piramidė taip pat patenka į bendrovių grupių sampratą, panaudojant motininės bendrovės lemiamos įtakos turėjimo dukterinių bendrovių atžvilgiu testą.

Kitos bendrovių grupių rūšys

Šiame darbe pateiktas bendrovių grupių skirstymas nėra baigtinis. Skirstymas galimas ir pagal kitus kriterijus: pavyzdžiui, gali būti skiriamos bendrovių grupės, kurios egzistuoja ir kuriamos *de facto* ir *de jure*. Taip pat pagal grupei priklausančių bendrovių teisinės formos galima skirti grynąsias grupes (kur, pavyzdžiui, pagal Lietuvos teisę, visos bendrovės yra tik

---

⁵⁸ *Cit. op.* 53, p. 4.

⁵⁹ BERTRAND, Marianne, MULLAINATHAN, Sendhil. Pyramids. *Journal of the European Economic Association*, 2003, No. 1 (2-3), p. 481-482.

uždarosios akcinės arba tik akcinės bendrovės) ir mišrias (kur grupei priklauso skirtingų teisinių formų bendrovės), vadinamąsias kvalifikuotas bendrovių grupes.

Prof. Klaus Hopt teigia, kad bendrovių grupes galima suskirstyti pagal tam tikras atskirose valstybėse vyraujančias bendrovių struktūros organizavimo tradicijas. Pavyzdžiui JAV ir Didžiojoje Britanijoje vyrauja tendencija, kad bendrovių grupės ir joms priklausančios bendrovės yra valdomos daugelio subjektų, akcijos nėra koncentruojamos pavienių akcininkų, institucijų ar kitų bendrovių rankose. Kontinentinės Europos valstybėse yra atvirkščiai: čia bendrovių grupių ir joms priklausančių bendrovių akcijos koncentruojamos šeimų arba kitų bendrovių rankose ir palyginti nedidelė akcijų dalis yra diferencijuojama tarp skirtingų smulkių akcininkų⁶⁰. Taip pat galima pastebėti tendenciją, kad vienos bendrovių grupės yra labiau centralizuotos, t. y. patronuojanti bendrovė kontrolę įgyvendina didesniu mastu, ekonomiškai grupė veikia kaip vienas vienetas, kurį valdo motininė bendrovė; kitos – labiau decentralizuotos, kas reiškia, kad dukterinės bendrovės, nors ir priklausydamos bendrovių grupei, turi sąlyginai daug savarankiškumo ir autonomiškumo, kuris artimas tradicinių bendrovių funkcionavimui, o motininė bendrovė nesikiša į dukterinių bendrovių valdymą ir nedaro joms lemiamos įtakos.

Pagal bendrovių grupei priklausančių bendrovių veiklą galima išskirti bendrovių grupes, kur visos bendrovės (įskaitant ir motinines) vykdo ekonominę veiklą, ir tokias, kur veiklą vykdo tik dukterinės bendrovės, o viena ar kelios motininės bendrovės tik valdo dukterinių bendrovių akcijas, tačiau ekonominės veiklos (gamybos, prekybos) nevykdo – tai vadinamosios valdymo bendrovės (angl. – *holding*). Pastarųjų turtas susideda iš kontrolinių⁶¹ kitų bendrovių ar bendrovių grupių akcijų⁶², o veikla apsiriboja šių akcijų valdymu, bendros grupės veiklos koordinavimu, bendros strategijos ir politikos įgyvendinimu.

Pažymėtina, kad praktiškai egzistuoja ir sudėtingi aptartų grupių rūšių hibridai, kurie susidaro natūraliai plėtojantis grupės vidiniams ir išoriniams ryšiams⁶³ (pavyzdžiui, spinduline forma organizuota bendrovių grupė gali plėstis, antru spinduliu prijungdama prie savęs bendroves, arba iš vienos tokios grupės spindulio ir jį žyminčios bendrovės gali

---

⁶⁰ HOPT, Klaus J. *Modern Company law problems: A European perspective*. Keynote speech [interaktyvus]. 2000-12-07 [žiūrėta 2006-12-01], p. 4. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/21/28/1857275.pdf>>.

⁶¹ Angl. – *control shares*. Tai yra bet kokia dalyvavimo kitos bendrovės kapitale forma, kuri užtikrina besąlygišką (absoliučią) teisę priimti ar atmesti tam tikrus sprendimus visuotiniame akcininkų susirinkime arba bendrovės valdymo organuose.

⁶² *The Russia Corporate Governance Manual*. Prepared and published by International Finance Corporation and the U. S. Department of Commerce. Moscow, Russia: Alpina Business Books, 2004, p. 21.

⁶³ *Cit. op.* 43, p. 5.

išsivystyti piramidė). Todėl dėl grupių gausos ir įvairovės baigtinį grupavimą pateikti neįmanoma. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad visi kiti bendrovių grupių sisteminimai parodo tik grupių įvairovę, bet neturi didesnės įtakos jų veiklai, teisiniam reglamentavimui ar sampratai, plačiau šios rūšys šiame darbe nebus analizuojamos.

Bendrovių grupių kūrimąsi skatinančios priežastys v. bendrovių grupių kūrimosi ir veiklos neigiamos pasekmės

Išanalizavus bendrovių grupių sampratą ir rūšis, kyla klausimas dėl grupių fenomeno paplitimo pasaulio ekonomikoje bei bendrovių grupių suteikiamos naudos ir galimų neigiamų pasekmių.

Bene reikšmingiausias bendrovių grupių kūrimosi argumentas yra rizikos bei atsakomybės valdymas. Bendrovių grupės leidžia valdyti potencialias rizikas, gresiančias vientisoms bendrovėms⁶⁴. Verslo subjekto veiklą suskirstant į dalis (šiuo atveju atskiras ir savarankiškas bendroves), už kiekvieną iš kurių atsakinga savarankiška dukterinė bendrovė, sumažinama komercinė rizika ir maksimizuojama finansinė grąža⁶⁵. Rizikos padalijimas (angl. – *risk sharing*) tarp grupei priklausančių bendrovių taip pat leidžia užtikrinti kiekvienos bendrovės grynąjį pinigų poreikį, kad ši galėtų tinkamai vykdyti savo prievolės ir investavimo planus⁶⁶. Rizikos padalijimas ir turto perleidimas grupei bendrovėms išlygina grupei priklausančių bendrovių pajamų srautus ir, esant reikalui, leidžia paskirstyti pinigus grupei priklausančioms bendrovėms ekonomiškai sunkiu joms metu. Thus ir Strachan (1976 m.) ankstyvojoje savo studijoje apie Centrinės Amerikos bendrovių grupes teigė, kad grupės nestabiliose rinkose atlieka tarsi draudimo funkciją⁶⁷. Li Ka-shing, Honkongo milijardierius ir Hutchinson Whampoa grupės pagrindinis akcininkas teigia, kad diversifikacija šiai bendrovių grupei suteikė priėjimą prie įvairių pajamų šaltinių ir apsaugojo nuo pavojingiausių finansinių krizių. Ši bendrovių grupė egzistuojanti apsidraudimo galimybė didina visos grupės ir jai priklausančių bendrovių skolinimosi galimybes ir mažina bankroto

---

⁶⁴ *Cit. op.* 7, p. 1.

⁶⁵ *Cit. op.* 24, p. 3.

⁶⁶ *Cit. op.* 7, p. 2.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 1.

procedūrų kaštus⁶⁸, kadangi verslo nesėkmės atveju bankrutuoja tik viena konkreti bendrovė, o ne visas verslo vienetas – grupė. Diferencijuojant verslą į atskiras dalis, paskirstant jį atskiroms grupės bendrovėms, ir tokiu būdu labiausiai rizikingą veiklą (pavyzdžiui, sprogstamųjų medžiagų gamybą, kuomet bendrovei potencialiai gresia dideli ieškiniai teisme dėl žalos atlyginimo) atskiriant nuo veiklos, kur rizikos laipsnis palyginti nedidelis (pavyzdžiui, žvakių gamyba pasižymi kur kas mažesniu rizikos laipsniu, nes tokių didelių ieškinių, kaip dėl sprogiųjų medžiagų patirtos žalos, paprastai nereiškiama), kartu yra valdoma ir potenciali atsakomybės rizika⁶⁹.

Šie aukščiau paminėti rizikos valdymo argumentai skatina bendrovių grupes imtis rizikingo verslo⁷⁰. Tais atvejais, kai specializuotos ekonominės ar valstybės institucijos bejėgės, rizikos valdymo galimybė grupėse skatina ir sudaro galimybes imtis rizikingų investicinių projektų. Verslo ir rizikingos veiklos ėmimasis amortizuoja ir sugeria smūgius atskiruose ūkio sektoriuose. O tai savo ruožtu prisideda prie ekonomikos augimo bei visuomenės gerovės⁷¹.

Bendrovių grupės yra vienas iš efektyviausių būdų bendrovėms naudotis kitų bendrovių *know-how* ir technologijomis⁷², kadangi visi šie ištekliai lieka grupės viduje, yra kontroliuojami patronuojančios bendrovės ir nepatenka į išorę. O tai užtikrina *know-how* slaptumo išlaikymą. Tuo pačiu padidina ekonominį efektyvumą ir skatina technologijų bei ekonomikos vystymąsi ir plėtrą, taip pat prisideda prie bendros socialinės gerovės didinimo⁷³.

Teigiama, kad tarptautinių bendrovių grupių egzistavimas skatina konkurenciją, laužo vietinius monopolius ir suteikia galimybę gaminti kokybiškesnes prekes už mažesnę kainą, kadangi grupėje pasiekama masto ekonomija⁷⁴.

Grupei priklausančios bendrovės pritraukia investicijas į besivystančias valstybes ir prisideda prie šių valstybių ekonominės plėtos. Todėl tarptautinės bendrovių grupės laikomos galinčiomis sugriauti tautinius barjerus ir globalizuoti pasaulio ekonomiką⁷⁵.

---

⁶⁸ *Ibid.*, p. 2.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 1.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*, p. 2.

⁷² *Cit. op.* 9, p. 753.

⁷³ Nepaisant šio argumento kritikos, faktai rodo, kad Jungtinėje Karalystėje, Kanadoje ir Prancūzijoje bendrovių grupių kūrimosi efektas buvo labiau teigiamas negu neigiamas.

⁷⁴ *Cit. op.* 9, p. 753.

⁷⁵ *Ibid.*

Bendrovių grupių kūrimąsi gali paskatinti ar prie jo prisidėti ir organizaciniai privalumai. Gali būti patogiau vesti atskirų bendrovių buhalterinę apskaitą arba parduoti verslą, tiesiog parduodant atskirų bendrovių akcijas⁷⁶. Transnacionalinių bendrovių grupių atvejais kilmės valstybėje investicijas reglamentuojančioms teisės normoms esant nepalankioms motininei bendrovei, kitoje valstybėje kuriant dukterines bendroves, gali būti paprasčiau pritraukti investicijas ir jas panaudoti visos grupės ar motininės bendrovės interesais⁷⁷.

Viena iš bendrovių grupių rūšių – piramidinė bendrovių struktūra – leidžia apsaugoti pirminius (patronuojančios bendrovės) akcininkus nuo potencialių perėmėjų. Kadangi piramidėje kontrolės ir nuosavybės teisės yra atskirtos, tai akcininkams įgijus nuosavybės teisę į bendrovių akcijas, kontrolė lieka patronuojančios bendrovės rankose⁷⁸. Todėl bendrovių grupės gali būti naudingos ir siekiant motininei bendrovei išsaugoti turimą kontrolę grupės dukterinių bendrovių atžvilgiu.

Bendrovių grupė *inter alia* leidžia koordinuoti grupei priklausančių bendrovių pelningumą reguliuojant tarpusavio prekybos apimtis ir prekių kainas⁷⁹. Grupėje yra galimybė paremti silpstančias dukterines bendroves, o grupės „stora kišenė“ laikoma strateginiu konkurencijos rinkoje įrankiu⁸⁰.

Grupės dukterinės bendrovės gali suteikti motininei bendrovei ir kitoms grupės bendrovėms apsidraudimą. Tai paaiškinama tuo, jog skirstant dividendus motininėms bendrovėms, kai dividendų dydis yra fiksuotas, tai dividendai atlieka bendrovių pajamų stabilizavimo funkciją. Be to, grupė gali prisidėti prie bendrovių likvidumo didinimo paskolų, teikiamų grupės viduje, būdu⁸¹.

Papildomais argumentais už bendrovių grupių kūrimąsi literatūroje įvardijama verslo operacijų diversifikacija, teisinių ir administracinių reikalavimų atitikimas, pasinaudojimas patronuojančios bendrovės ribota atsakomybe, turto paskirstymas skirtingiems juridiniams asmenims, skirtas paskolų užtikrinimui⁸².

Kita vertus, be teigiamų bendrovių grupių kūrimosi ir veiklos pasekmių, bendrovių grupių kūrimasis ir veikla gali turėti ir neigiamos įtakos. Rizikos padalijimo argumento

---

⁷⁶ *Cit. op.* 53, p. 6.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Cit. op.* 7, p. 4-5.

⁸⁰ *Cit. op.* 53, p. 5.

⁸¹ *Cit. op.* 7, p. 4-5.

⁸² *Cit. op.* 62, p. 4.

oponentai kaip kontrargumentą pateikia JAV ir Japonijos pavyzdžius, kurie rodo, kad bendrovių grupės rizikos padalijimo ir tarpusavio draudimo funkcijas atlieka tik neišsivysčiusiose kapitalo rinkose, tačiau ne tada, kai kapitalo rinkos yra išsivysčiusios ir gerai funkcionuoja. Teigiama, kad išsivysčiusioje rinkoje, rizika mažinama diversifikuojant įgyjamus akcijų paketus⁸³.

Globalesnė kritika taikosi į tarptautines bendrovių grupes. Teigiama, kad pastarosios pasaulio ekonomikoje įgyja per didelę politinę (nebe tik ekonominę) įtaką skirtingose valstybėse ir bando ją panaudoti savo kilmės valstybės interesams. Tokiu būdu bendrovių grupės gali griauti valstybės, kurioje veikia, ekonominę politiką, nes turi galimybę kištis į valstybės suvereniteto reikalus ir iš atsakingų institucijų perimti reikšmingą ekonominės politikos įgyvendinimo dalį⁸⁴. Technologijos, *know-how* ir kapitalas, kuriuos į valstybes atneša tarptautinės bendrovių grupės ne visada yra naudingos valstybėms, t. y. neatsveria tokių grupių teikiamos naudos. Dažnai grupės išsireikalauja išskirtines geresnes veiklos sąlygas (mokesčių lengvatas, valstybės subsidijas) palyginti su vietinėmis bendrovėmis⁸⁵. Taigi bendrovių grupės tampa nauja neokolonizmo apraiška⁸⁶.

Kiti kritikų argumentai susiję su sparčia grupių plėtra. Dėl dydžio bendrovių grupės tampa sunkiai nukonkuruojamais ūkio subjektais, kas griaua smulkų ir vidutinį verslą, riboja ar pažeidžia konkurenciją⁸⁷.

Kritikuojama ir patronuojančių bendrovių galimybė grupėse kontroliuoti sprendimų priėmimą dukterinėse bendrovėse pastarųjų nenaudai⁸⁸. Neišvengiamai visos grupės interesais bendrovių grupės aukoja vienos ar kelių dukterinių bendrovių interesus ir net pačias bendroves. Valdymo nesikaidrumas ir tarpusavio ekonominis grupės bendrovių priklausomumas. Sudėtingos bendrovių akcijų valdymo struktūros dažnai naudojamos bendrovių tarpusavio valdymo santykiams paslėpti. Tai apsunkina galimybę nustatyti, ar vienas ar kitas sandoris yra sudarytas ir vykdomas sąžiningai, taip pat kada bendrovės sandoriai sudaromi su pačia savimi ar kitaip piktnaudžiaujama padėtimi⁸⁹. Visa tai pažeidžia šių dukterinių bendrovių mažumos akcininkų teises bei interesus, o patys akcininkai atsiduria aklavietėse, nes motininės bendrovės nepaiso dukterinių akcininkų mažumos interesų.

---

⁸³ *Cit. op.* 7, p. 3.

⁸⁴ *Cit. op.* 9, p. 753.

⁸⁵ *Cit. op.* 62, p. 8.

⁸⁶ *Cit. op.* 9, p. 753.

⁸⁷ *Cit. op.* 62, p. 8.

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*, p. 6.

Priklausomos, arba dukterinės, bendrovės dažnai nėra viešai kotiruojamos, jų akcijomis nėra prekiaujama viešai, todėl akcininkų mažuma gali negauti visapusiškos informacijos arba neturėti galimybės savo akcijas laisvai parduoti, todėl ne visada turi ir galimybę pasitraukti iš grupės⁹⁰, kurioje dukterinės bendrovės veikia išimtinai visos grupės ar motininės bendrovės labui ir yra pažeidinėjami akcininkų mažumos interesai.

Tačiau nepaisant visos bendrovių grupių kritikos, nėra jokių ženklų, kad bendrovių grupės neturėtų būti toleruojamos visuomenėje. Autorės nuomone, bendrovių grupių ir jų pranašumų egzistavimas yra prielaida egzistuoti tokioms rizikingoms ūkio šakoms, kaip vaistų pramonė, taip pat stimulus vykdyti mokslinius tyrimus, diegti naujoves versle, tokiu būdu prisidedant prie ekonomikos vystymosi ir socialinės gerovės. Kritikų argumentai, kurių dauguma dėl savo apimties šiame darbe nebus plačiau nagrinėjami, bendrovių grupių veiklai turėtų turėti tik tiek įtakos, kiek reikalinga nustatyti efektyvius mechanizmus neigiamų pasekmių prevencijai ir šalinimui bei gerinti verslo aplinką pačioms bendrovių grupėms.

---

⁹⁰ *Cit. op.* 62, p. 8.

Bendrovių grupių veiklos reglamentavimo ypatumai

Kaip jau minėta, bendrovių grupės pasižymi atskirų ir tam tikru mastu autonomiškų bendrovių pliuralizmu. Iš kitos pusės bendrovės tarpusavyje visada būna susiję kontrolės ryšiais. Tokia bendrovių grupės esmės kontradikcija sukelia ir pagrindinę grupių reglamentavimo problemą: susiduriama su paradoksalia juridinių asmenų pliuralizmo ir ekonominio vieneto vientisumo priešprieša bei ją reglamentuojančių dviejų esminių principų: bendrovių atskirumo (autonomiškumo) ir bendrovių grupės valdymo (angl. – *corporate control*), subalansavimo⁹¹ problema.

Problema dažniausiai pasireiškia tada, kai dukterinė bendrovė, priklausanti bendrovių grupei, bankrutuoja, yra likviduojama⁹² arba jos turto dėl nedidelio įstatinio kapitalo ar motininės bendrovės įvykdytų turto persikirstymo sandorių nepakankama apmokėti skoloms. Remiantis bendrovių autonomiškumu ir to pasekme – ribota akcininkų atsakomybe, kreditoriai gali tikėtis savo reikalavimus patenkinti tik iš dukterinės bendrovės turto. Dėl turto persikirstymo ir sumaišymo bendrovių grupėse pasibaigimo atveju pasibaigianti dukterinė bendrovė gali turėti mažai turto arba iš vis jo neturėti. Kitais atvejais, jeigu turto ir yra pakankamai patenkinti kreditorių reikalavimus, tai sumaišytą ir persikirstytą turtą iškyla problema, kaip identifikuoti dukterinės bendrovės turtą, o jeigu tai ir galima padaryti, tai tokia procedūra yra sudėtinga ir brangi. Patenkinti kreditorių reikalavimus iš kitų grupės bendrovių turto neleidžia klasikinės ribotos atsakomybės ir bendrovių atskirumo nuostatos bendrovių teisėje⁹³. Tai iš esmės rodo, kad bendrovių grupės saugo motininių bendrovių interesus dukterinių bendrovių kreditorių nenaudai.

Analizuojant minėta problemą, kyla klausimas, ar tradicinė bendrovių teisė, skirta reglamentuoti atskirų ir autonomiškų bendrovių veiklą, tinkamai atspindi grupės fenomeno egzistavimo realijas ir specifinį bendrovių grupės, kaip „superbendrovės“, neturinčios juridinio asmens statuso, tačiau įmanomos funkcionuoti tik visiškai ar iš dalies atsisakius atskirų bendrovių autonomiškumo ir savarankiškumo, statusą⁹⁴.

---

⁹¹ *Cit. op.* 23, p. 28

⁹² KLUVER, John. Entity vs. Enterprise Liability: Issues For Australia. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3, p. 780.

⁹³ *Ibid.*, p. 781.

⁹⁴ *Cit. op.* 23, p. 28.

Problemos sprendimas ir bendrovių grupių reiškinys įvairiose valstybėse reglamentuojamas skirtingai, remiantis vienu iš dviejų skirtingų reglamentavimo modelių ar jų kombinacija. Pirmasis iš jų grindžiamas požiūriu, kad kiekviena grupei priklausanti bendrovė autonomiška, tad grupei priklausančios bendrovės vertinamos kiekviena atskirai, neatsižvelgiant į jų ryšius, dėl kurių egzistuoja bendrovių grupė. Toliau darbe toks reglamentavimo modelis bus vadinamas bendrovių atskirumo (angl. – *entity*), tradicine arba formaliąja doktrina. Antrasis bendrovių grupių reglamentavimo modelis yra priešingas tradiciniam, nes į grupę žiūrima, kaip į vieningą visumą bendrovių, tarpusavyje susijusių įvairiais kontrolės ryšiais, – grupė traktuojama tarsi vieningas organizmas, todėl toks reglamentavimo modelis vadinamas vientiso verslo subjekto (angl. – *single business enterprise*) doktrina⁹⁵. Darbe bus gilinamasi į kiekvieną iš šių modelių, svarbiausius jų požymius, praktikoje egzistuojančią minėtų modelių kombinaciją Vokietijos teisėje bei aptariamas pagrindinius vieno ar kito modelio principus atitinkantis iškeltos problemos sprendimo būdas.

Bendrovių grupėms priklausančių bendrovių atskirumo reglamentavimo modelis

Bendrovių atskirumo reglamentavimo modelis vadinamas tradiciniu arba formaliuoju, nes remiasi atskiroms bendrovėms, ne jų grupėms, suformuotomis taisyklėmis. Istoriskai jau nuo viduramžių bendrovių teisėje bendrovės, remiantis bendrovių subjektiškumo doktrina (angl. – *doctrine of corporate personality*), buvo laikomos autonomiškais subjektais, galinčiais savarankiškai įgyti teises ir pareigas, atskiras nuo jų dalyvių – akcininkų⁹⁶. Vėliau maždaug XIX a. pramoninės revoliucijos laikais, kuomet didėjo naujų technologijų poreikis, siekiant skatinti bendrovių, užsiimsiančių tokių technologijų vystymu ir plėtra, kūrimąsi, bendrovių subjektiškumo doktriną papildė nuostatos, ribojančiomis bendrovės akcininkų atsakomybę už bendrovės skolas⁹⁷. XIX a. pradžioje bendrovės negalėjo organizuotis grupių forma⁹⁸, kadangi teisės aktai, teismų praktika ir doktrina draudė bendrovėms, o ne fiziniams

---

⁹⁵ *Cit. op.* 24, p. 15.

⁹⁶ *Cit. op.* 31, p. 606.

⁹⁷ DODD, Edwin Merrick. *American Business Corporations Until 1860*. Cambridge, Harvard University Press, 1954, p. 1-9.

⁹⁸ Toliau tokios bendrovės bus vadinamos tradicinėmis bendrovėmis.

asmenims, įsigyti kitos bendrovės akcijų. Tad minėtos bendrovių subjektiškumo ir ribotos atsakomybės doktrinos buvo sukurtos ir taikomos tik pavienėms bendrovėms. XIX a. pabaigoje bendrovėms leidus įsigyti kitų bendrovių akcijų⁹⁹ ir taip prasidėjus bendrovių grupių formavimosi procesui minėtų teorijų taikymas automatiškai išplėstas ir grupių atžvilgiu¹⁰⁰.

Tradicinis bendrovių atskirumo reglamentavimas dabar dominuoja daugumoje bendrosios ir civilinės teisės tradicijų valstybių (pvz., JAV, Didžiojoje Britanijoje, Australijoje, Vokietijoje, taip pat ir Lietuvoje). Teorijos pagrindinė nuostata yra, kad visos grupės bendrovės laikytinos atskirais ir savarankiškais subjektais, todėl viena grupei priklausanti bendrovė – motininė bendrovė – negali būti atsakinga už kitų grupės bendrovių skolas ar veiksmus¹⁰¹, o valdymo organų nariai fiduciarines pareigas turi tik konkrečios bendrovės, bet ne grupės atžvilgiu. Taigi, remiantis bendrovių atskirumo, arba formaliąja doktrina, bendrovių grupių reglamentavimas nesiskiria nuo tradicinių pavienių bendrovių reglamentavimo, nes pagrįstas tais pačiais kertiniais principais: bendrovės autonomiškumu, ribota atsakomybe ir fiduciarinių pareigų turėjimu konkrečiai bendrovei, o ne visai grupei ar kitoms grupės bendrovėms.

Grupei priklausančių bendrovių statusas bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje

Bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje teisinis subjektiškumas pripažįstamas kiekvienai grupės bendrovei atskirai, kiekviena bendrovė grupėje laikoma atskiru autonomišku juridiniu asmeniu, galinčiu savarankiškai įgyti teises ir pareigas, nepriklausomai nuo to, ar bendrovė priklauso decentralizuotai ar centralizuotai bendrovių grupei, ar visas ar tik dalį jos akcijų valdo motininė bendrovė ir kad bendrovė neturi galimybės savarankiškai priiminėti sprendimus, nes priklausydama grupei kolektyviai su kitomis grupės bendrovėmis privalo vykdyti bendrą grupės verslo veiklą.

Lietuvos bendrovių teisėje nesant specialaus bendrovių grupių reglamentavimo, grupėms priklausančioms bendrovėms turi būti taikoma ir Akcinių bendrovių įstatymo 2

---

⁹⁹ Pirmą kartą tai padaryta 1890 m. JAV, New Jersey valstijos bendrovių teisėje.

¹⁰⁰ *Cit. op.* 31, p. 607.

¹⁰¹ *Cit. op.* 23, p. 15.

straipsnio 2 dalies nuostata, kad kiekviena „[b]endrovė yra ribotos civilinės atsakomybės /.../ juridinis asmuo.“ Tai reiškia, kad bendrovės, tiek priklausančios bendrovių grupėms, tiek nepriklausančios, pasižymi organizaciniu vieningumu ir, kas svarbiausia, civiliniu bei civiliniu procesiniu teisnumu ir veiksniumu¹⁰². Todėl darytina išvada, kad Lietuvos bendrovių teisėje taip pat įtvirtinta bendrovių subjektiškumo doktrina.

Aptariamas principas suponuoja keletą reikšmingų grupių reglamentavimui pasekmių¹⁰³: motininės bendrovės automatiškai nelaikomos sutarties, kurią sudaro dukterinė bendrovė su trečiaisiais asmenimis, šalimis, kiekvienos bendrovės skolos yra išimtinai tik jos skolos, o kontroliuojantis asmuo (patronuojanti bendrovė) ar grupė pagal bendrus principus neatsako už šios konkrečios bendrovės skolas. Tokios teorinės nuostatos apsaugo mokių grupių bendrovių kreditorių, kurių reikalavimai nėra užtikrinti, interesus. Literatūroje pabrėžiama, kad bendrovių autonomiškumo nebuvimas ir galimybė taikyti atsakomybę motininei bendrovei už dukterinės bendrovės skolas galėtų pakelti kredito kainas. Tačiau sutinkama ir kita nuomonė, kad bendrovių autonomiškumas gali būti pervertintas, nes iš esmės verslo praktikoje įprasta, kad kreditoriai iš grupės ar motininės bendrovės paprastai reikalauja tam tikro dukterinės bendrovės prievolių įvykdymo užtikrinimo, tad rezultatas yra toks pat, koks būtų nepripažįstant grupei priklausančių bendrovių autonomiškumo¹⁰⁴.

Kadangi bendrovių autonomiškumas, neatsiejamai susijęs su ribota atskirų bendrovių atsakomybe, tai plačiau bendrovių autonomiškumo pasekmės bus analizuojamos darbo dalyje, nagrinėjančioje bendrovių grupių atsakomybės reglamentavimą pagal bendrovių atskirumo doktriną.

---

¹⁰² MIKELĖNAS, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002, p. 93.

¹⁰³ Šios pasekmės suformuotos bendrosios teisės sistemos teismų praktikos reikšmingiausiose bylose *Walker v. Wimborne, Pioneer Concrete Services Ltd v. Yelnah Pty Ltd*, etc.

¹⁰⁴ *Cit. op.* 24, p. 15-17.

Valdymo organų narių pareigų adresatas bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje

Bendrovių teisė kelia reikalavimą bendrovėms turėti atskirus valdymo organus, kurių narius su bendrove sietų lojalumo pareiga. Praktikoje bendrovių grupės valdymo tikslais yra traktuojamos kaip vientisas nedalomas subjektas, siekiantis bendrų grupei tikslų, todėl galimos situacijos, kada grupės bendrovėms vadovauja tie patys asmenys, be to, tie patys darbuotojus tuo pat metu yra įdarbinami keliose ar net visos grupei priklausančiose bendrovėse¹⁰⁵. Sėkmingai grupės verslo veiklai ir bendrų tikslų pasiekimui reikalinga bendra koordinuota visų bendrovių veiksmų politika, todėl vienos bendrovės (dukterinės) valdymo organų nariai gali bandyti priminti sprendimus ir atlikti veiksmus, kurie naudingi ne vienai kuriai nors grupei bendrovei, o visai grupei ar daugumai grupės bendrovių. Tačiau pagal bendrovių atskirumo reglamentavimo modelį dukterinės bendrovės valdymo organų nariai turi fiduciarines pareigas tik jų valdomos bendrovės atžvilgiu elgtis rūpestingai ir taip, kas labiausiai atitinka šios bendrovės interesus. Iš kitos pusės valdymo organų nariai susiduria su ekonomine būtinybe elgtis taip, kaip naudinga visai bendrovių grupei¹⁰⁶, arba spaudimu elgtis taip, kaip to reikalauja patronuojanti bendrovė. Jeigu visos grupės ar kitų grupės bendrovių interesai sutampa su konkrečios bendrovės interesais, tai valdymo organų narių fiduciarinės pareigos adresato problemų nekyla. Praktinė problema iškyla tada, kai valdymo organų nariams tenka suderinti savo fiduciarines pareigas konkrečiai bendrovei ir visos grupės komerciniais ir finansiniais interesais, pvz., kai grupei reikalinga finansinė parama, vienai grupei bendrovei reikalinga kitos bendrovės paskola, garantija¹⁰⁷, kai sandorių pagalba dukterinės bendrovės turtas yra perleidžiamas motininei bendrovei arba kitoms grupės bendrovėms¹⁰⁸. Balanso tarp dviejų paminėtų interesų siekimas sukelia ne tik praktinę, bet ir teorinę problemą, kaip valdymo organų nariams pasirinkti tarp dviejų konkuruojančių ekonominių tikslų¹⁰⁹, nes valdymo organų nariai grupės interesus išskeldami aukščiau

---

¹⁰⁵ *Cit. op.* 92, p. 776-777.

¹⁰⁶ *Ibid.*, p. 777.

¹⁰⁷ *Cit. op.* 24, p. 22.

¹⁰⁸ *Cit. op.* 92, p. 777.

¹⁰⁹ *Ibid.*, p. 777.

konkrečios bendrovės interesų pagal bendrovių atskirumo doktriną būtų laikomi pažeidusiais fiduciarines pareigas¹¹⁰.

Dėl bendrovių atskirumo doktrinoje vyraujančio grupei priklausančių bendrovių autonomiškumo bendrovių grupių reglamentavime nepripažįstama valdymo organų narių fiduciarinių pareigų grupės atžvilgiu, t. y. bendrovių valdymo organų narių fiduciarinės pareigos egzistuoja kiekvienos atskiros grupei priklausančios bendrovės atžvilgiu¹¹¹, o ne visai grupei ar patronuojančiai bendrovei, todėl valdymo organai negali elgtis priešingai valdomos bendrovės interesais, net jeigu to reikia, siekiant išsaugoti bendrovių grupę. Tokios nuostatos numatytos ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹¹² 2.87 straipsnio 2 dalyje. Pažymėtina, kad jokių išimčių iš šio principo teisės aktuose nenumatyta, o teismų praktikos grupių valdymo organų narių fiduciarinių pareigų klausimais taip pat nėra.

Palyginimui vienoje iš bendrosios teisės sistemos valstybių (Australijoje), kur taip pat įteisintas bendrovių atskirumo reglamentavimo modelis, valdymo organų narių fiduciarinių pareigų balansavimo problema sprendžiama išskiriant visiškai kontroliuojamas (angl. – *wholly owned*) grupes, kuriose motininė bendrovė kontroliuoja visas dukterines bendroves, valdydama po 100 procentų jų akcijų, ir ne visiškai kontroliuojamas bendrovių grupes¹¹³. Visiškai kontroliuojamų bendrovių grupių atveju valdymo organų narių fiduciarines pareigas reglamentuoti yra paprasčiau, nes nėra akcininkų mažumos, kurios interesai gali būti pažeisti, kai valdymo organų nariai savo pareigas traktuoja visos grupės atžvilgiu. Todėl visiškai kontroliuojamų bendrovių grupių atžvilgiu valdymo organų fiduciarinių pareigų adresatas, išplėstas nuo konkrečios bendrovės iki visos grupės, yra labiau toleruotinas. Vis dėlto pažymėtina, kad toks reglamentavimo būdas neišsprendžia kreditorių apsaugos problemos¹¹⁴. Ne visiškai kontroliuojamų bendrovių atvejais sudėtingiau, kadangi valdymo organų narių pareigų adresato pasirinkimas gali pažeisti ir mažumos akcininkų interesus. Australijoje valdymo organų nariams yra leidžiama veikti visos grupės interesais, ne tik valdomos bendrovės interesais, bet tokių valdymo organo nario veiksmų įvertinimui pasitelkiamas rūpestingumo standartas. Susidūrus su bendrovių grupės vidaus paskolomis, garantijomis ir kitais finansiniais sandoriais, kurie, vertinant klasikiniu požiūriu, pažeistų valdymo organų narių fiduciarines pareigas, žiūrima, ar protingas, sąžiningas ir rūpestingas valdymo organo

---

¹¹⁰ *Cit. op.* 24, p. 22.

¹¹¹ *Cit. op.* 24, p. 15-17.

¹¹² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262).

¹¹³ *Cit. op.* 92, p. 777.

¹¹⁴ *Ibid.*

narys analogiškoje situacijoje, veikdamas bendrovės interesais (tiesioginiais ar išvestiniais), ne tik visos grupės, būtų pasielgęs taip pat¹¹⁵.

JAV teisė numato, kad motininė bendrovė kontroliuojamos bendrovės nemokumo atveju turi fiduciarines pareigas kontroliuojamos bendrovės kreditoriams. Šiomis aplinkybės motinė bendrovė negali, pavyzdžiui, nukreipti bendrovės turto savo naudai taip, kad nukentėtų dukterinės bendrovės kreditoriai¹¹⁶. Australijos teisėje dukterinės bendrovės vadovai, o ne akcininkai, turi pareigą nepažeisti kreditorių interesų, kai bendrovės mokumas yra pavojuje. Tačiau, kad ir kam egzistuoja pareiga saugoti kreditorius, rezultatas yra toks pat ar bent jau labai artimas¹¹⁷.

Prancūzijoje numatytas kitas formaliosios bendrovių grupių reglamentavimo doktrinos išimties variantas – jurisprudencijoje suformuota Rozenblumo doktrina, pagal kurią motininė bendrovė gali priversti dukterines bendroves sudaryti šioms nenaudingus sandorius, esant dviem sąlygoms: grupės struktūra yra aiški (angl. – *sound structure of the group*, pranc. – *politique de groupe cohérente*) ir dukterinės bendrovės patirtus nuostolius pateisina veikimas grupės interesais (pranc. – *équilibre entre avantages et inconvénients au sein du groupe*)¹¹⁸, ir tokie sudaryti sandoriai nėra vertinami, kaip dukterinių bendrovių valdymo organų narių pažeistos fiduciarinės pareigos.

Lietuvoje bendrovių grupėms priklausančių bendrovių vadymo organų narių fiduciarinių pareigų adresato klausimu nėra nei teismų praktikos, nei bendrovės reglamentuojantys teisės aktai leidžia daryti kokias nors išimtis.

Apibendrinant galima teigti, kad pagal formaliąją bendrovių grupių reglamentavimo teoriją, bendrovės yra atskiros ir savarankiškos, tad vertinant bendrovių valdymo organų veiksmus turi būti analizuojamas jų rūpestingumas kiekvienos atskiros bendrovės atžvilgiu. Ir tik išimtiniais atvejais galėtų vertinamas rūpestingas vadovavimas grupei, kaip vienetui, atsižvelgiant ne tik į motininės bendrovės, bet ir dukterinių bendrovių interesus. Ir nors pastarasis išimčių aiškinimas yra kritikuojamas dėl neapibrėžtų sąvokų (savarankiški dukterinės bendrovės interesai, grupės interesai, rūpestingas nepriklausomos bendrovės

---

¹¹⁵ *Ibid.*, p. 778.

¹¹⁶ *Federal Deposit Insurance Corporation v. Sea Pines Company* byloje dėl motininės bendrovės kontrolės dukterinė bendrovė įkeitė savo turtą, kad užtikrintų motininės bendrovės prievolių įvykdymą. Teismas konstatavo, kad motininė bendrovė turi fiduciarinę pareigą dukterinės bendrovės kreditoriams, todėl motininė bendrovė turėjo atsakyti už dukterinės bendrovės skolas šiems kreditoriams.

¹¹⁷ *Cit. op.* 24, p. 30.

¹¹⁸ *Cit. op.* 23, p. 17.

vadovas ir kt.) vartojimo, tačiau verslo realijos rodo, kad tai praktinis poreikis nukrypti nuo griežto fiduciarinių pareigų adresato vertinimo grupėse yra itin didelis.

Bendrovių grupių atsakomybė bendrovių atskirumo reglamentavimo doktrinoje

Trečiasis principas, kuriuo remiasi tradicinis bendrovių grupių reglamentavimo modelis, yra ribota kiekvienos grupei priklausančios bendrovės akcininkų atsakomybė¹¹⁹. Šis principas yra bendrovių autonomiškumo pasekmė ir suponuoja išvadą, kad nei bendrovių grupė, nei motininė bendrovė negali atsakyti už vienos iš dukterinių bendrovių skolas. Ribotos atsakomybės principo galiojimas bendrovių grupių atvejais yra didžiausia teorinė ir praktinė problema, susijusi su grupių reglamentavimu, todėl bus nagrinėjama plačiau. Teoriniu požiūriu pagal bendrovių atskirumo doktriną bendrovių grupei priklausančios bendrovės yra autonomiškos, o iš šio autonomiškumo logiškai seka ribota tradicinių bendrovių akcininkų atsakomybė, kuri automatiškai išplėsta ir bendrovių grupėms. Ribotos atsakomybės doktrina bendrovių atskirumo reglamentavimo modelyje užkerta kelią laikyti motinines bendroves atsakingomis už dukterinių bendrovių skolas. Iš praktinės pusės bendrovių grupių vidinės atsakomybės¹²⁰ griežtumas skatina bendrovių bylinėjimąsi¹²¹, nes tretieji asmenys, turėdami reikalų su bendrovių grupe, neretai laiko ją vieningu verslo subjektu ir, tapdami grupės kreditoriais, vertina visą grupę kaip vienetą, ne atskiras grupei priklausančias bendroves, bei šio vieneto mokumą. Todėl dukterinei bendrovei tapus nemokiai šie kreditoriai bando įrodinėti, kad už skolas dėl kontrolės įgyvendinimo nemokios dukterinės bendrovės atžvilgiu privalo atsakyti motininė bendrovė. Praktinę problemą gilina ir tai, kad bylos dėl bendrovių grupių atsakomybės neretai būna susiję ne tik su individualiais „savanoriškais“ kreditoriais¹²², tačiau ir su viešuoju interesu, kuomet kreditoriais ne savo noru („nesavanoriškais“ kreditoriais) tampa didelis skaičius žmonių dėl, pavyzdžiui, bendrovių veiklos sukeltų katastrofų (pavyzdžiui, Hoffman-La Roche katastrofa Italijoje 1976 m., Amoco Cadiz katastrofa Prancūzijoje 1978 m., Exxon Valdez JAV 1983, Bhopal Indijoje

---

¹¹⁹ *Cit. op.* 24, p. 3.

¹²⁰ Tai vienos bendrovių grupei priklausančios bendrovės atsakomybė už kitos tai pačiai bendrovių grupei priklausančios bendrovės skolas.

¹²¹ *Cit. op.* 23, p. 12.

¹²² Savanoriškais kreditoriais toliau bus vadinami tie kreditoriai, kurie tokiais tapo sutarčių, sudarytų su grupei priklausančiomis bendrovėmis, pagrindu.

1984 m.)¹²³. Jeigu savanoriški kreditoriai, sudarinėdami sandorius su grupei priklausančios bendrovėmis, turi derybinės galios ir gali pareikalauti, kad dukterinės bendrovės prievolės įvykdymą užtikrintų motininė bendrovė, tai nesavanoriški kreditoriai, kurie tokiais tampa dėl grupei priklausančios bendrovės padaryto delikto, neturi galimybės gauti jokių užtikrinimo priemonių iš kitų grupei priklausančių bendrovių. Mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad bendrovės, veikiančios pramonės sektoriuose, susijusiuose su pavojingomis atliekomis, cheminėmis medžiagomis, atominė energetika, aviacija, aeronautika, biotechnologijomis, linkę savo veiklą plėsti atribodamos rizikingus užsiėmimus dukterinėms bendrovėms, tokiu būdu siekdamos išvengti civilinės atsakomybės¹²⁴. Ši aukščiau aprašyta praktinė ir teorinė bendrovių grupių vidinės atsakomybės problema vieningai pripažįstama egzistuojanti civilinės teisės ir bendrosios teisės tradicijų valstybėse¹²⁵.

Ribota atsakomybė bendrovių grupių, kaip ir tradicinių bendrovių, atvejais bendrovių atskirumo doktrinoje grindžiama nuosavybės ir valdymo atskirumo teorija. Tradicinėje bendrovių teisėje ši teorija teigia, kad atsižvelgiant į tai, kad akcininkai nedalyvauja kasdieniuose bendrovės veiklos reikaluose arba jų įtaka yra nereikšminga, jų atsakomybė turėtų būti ribota, kitaip tariant: ribotos galios turėjimas turėtų sukelti ir ribotą atsakomybę¹²⁶. Todėl akcininkas neatsako už bendrovės prievolės sumą, kuri viršija jo privalomą įmokėti už akcijas sumą¹²⁷. Pažymėtinas faktas, kad ši teorija buvo sukurta ir skirta tradicinėms bendrovėms, ne bendrovių grupėms. Ribota atsakomybė, vos tik leidus vienoms bendrovėms įgyti kitos bendrovės akcijų ir taip pradėjus kurtis pirmosioms bendrovių grupėms, automatiškai išplėsta ir bendrovių grupėms¹²⁸, nesvarstant galimų neigiamų tokio mechaninio teorijos taikymo kitam socialiniam institutui padarinių, taip pat neatsižvelgiant į ekonominį faktą, kad motininės bendrovės kontroliuojama bendrovė savo laisve pasirinkti verslo kryptį žymiai skiriasi nuo tradicinių bendrovių, kurių akcijas įsigyti ir turėti galėjo tik fiziniai asmenys.

Ribota atsakomybė bendrovių teisėje skirta pasiekti keletą ekonominių tikslų. Pirmiausia, kaip tradicinių bendrovių, taip ir grupių atvejais ribota atsakomybė skatina investicijas ir bendrovių kūrimąsi bei ekonominę veiklą: jeigu motininės bendrovės nuosavybė, arba, kitaip tariant, akcijos (investicijos), atskiriamos nuo dukterinės bendrovės

---

¹²³ *Cit. op.* 23, p. 13.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Ibid.*, p. 12.

¹²⁶ *Ibid.*, p. 7-8.

¹²⁷ VITKEVIČIUS, P., *et al. Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vija, 1997, p. 142.

¹²⁸ *Cit. op.* 23, p. 14.

valdymo, tai apsaugo motininę bendrovę nuo nuostolių, kurie viršija jos investicijas į dukterinę bendrovę, taip pat mažina būtinybę motininei bendrovei stebėti dukterinės bendrovės valdymą, kadangi nuostolis, kurį motininė bendrovė patirtų dukterinės bendrovės bankroto atveju, lygus motininės bendrovės investicijų sumai¹²⁹. Tradicinėse bendrovėse stebėsenos būtinybės sumažinimo argumentas reikšmingas tik tada, kai bendrovės akcijos yra diversifikuotos tarp skirtingų akcininkų. Šiomis aplinkybėmis būtų nepraktiška ir nepagrįstai brangu uždėti stebėjimo pareigą akcininkams. Tačiau minėtas argumentas ir mažiau įtikinamas tais bendrovių grupių atvejais, nes motininė bendrovė kontroliuoja savo dukterines bendroves ir netgi decentralizuotose bendrovių grupėse kišasi į dukterinės bendrovės valdymo reikalus. Tais atvejais, kai dukterinė bendrovė priklauso motininei bendrovei ir nėra kitų akcininkų, motininė bendrovė gali kontroliuoti tokios dukterinės bendrovės sprendimus ir stebėti kitų savo kontroliuojamų bendrovių veiklą bei finansinį pajėgumą, o tai nėra nei sudėtinga, nei sunku. Taigi bendrovių grupių atvejais ribota atsakomybė neturi dukterinės bendrovės stebėsenos būtinybės sumažinimo efekto¹³⁰, nes motininė bendrovė, įgyvendindama savo kontrolę, daugiau ar mažiau koordinuoja dukterinės bendrovės valdymą. O tai skatina kvestionuoti ribotą bendrovių grupių vidinę atsakomybę.

Ribota akcininkų atsakomybė yra ne tik motinių bendrovių, bet ir kitų bendrovės akcininkų apsaugos priemonė. Tais atvejais, kai motininė bendrovė nėra vienintelė dukterinės bendrovės akcininkė, ši ribotos atsakomybės suteikiama apsauga mažina kapitalo pritraukimo į dukterines bendroves kaštus, o tai savo ruožtu sudaro palankias sąlygas kurti dukterines bendroves ir skatina jų veiklą. Motininės bendrovės yra linkusios verslą plėtoti ar rizikingos veiklos imtis per kontroliuojamas dukterines bendroves, nes ribota atsakomybė apsaugo jas nuo neplanuotos neribotos atsakomybės už pastarųjų bendrovių skolas¹³¹, taip pat apsaugo ir mažumos akcininkus, kurie kilus dukterinės bendrovės atsakomybei ir esant neribotai jų atsakomybei gali būti nepajėgūs apmokėti bendrovės, kurios akcininkai yra, skolas. Jeigu atsakomybė būtų neribota, tai akcininkai (tiek patronuojančios bendrovės, tiek kiti akcininkai) dėl dukterinių bendrovių veiklos rizikuotų prarasti visą ar didžiąją dalį savo turto.

Vis dėlto galimybė motininėms bendrovėms, kaip kontroliuojantiems akcininkams, naudotis ribota atsakomybe didina moralinio pavojaus riziką¹³² ir verslo rizikos perkėlimą

---

¹²⁹ *Cit. op.* 24, p. 21.

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Šiame kontekste moralinis pavojus reiškia situaciją, kada asmuo turi galimybę imtis ekonomiškai rizikingos veiklos, perkeldamas galimus finansinius nuostolius trečiajam asmeniui ar asmenų grupei. Visi bendrovių

trečiesiems asmenims. Ribotos atsakomybės atveju motininė bendrovė turi galimybę dukterines bendroves kurti su minimaliu akciniu kapitalu ir perkelti šioms bendrovėms rizikingiausią grupės verslo veiklą. Jeigu dukterinė bendrovė veikia sėkmingai, tai pelnas tenka motininei bendrovei. Nesėkmės atveju dukterinė bendrovė bankrutuoja, dėl to nukenčia šios bendrovės kreditoriai, kuriems motininė bendrovė nebuvo pateikusi jokio dukterinės bendrovės prievolių įvykdymo užtikrinimo, o motininė bendrovė gali įsteigti dar vieną dukterinę bendrovę, kuriai vadovaus tie patys vadovai ir kuri užsiims tokia pat veikla, kaip ir pirmoji bankrutavusi dukterinė bendrovė. Tokia naudos ir kaštų asimetrija absoliučios ribotos atsakomybės atvejais socialiniu požiūriu per dideliu mastu gali paskatinti bendroves imtis rizikingos veiklos¹³³.

Kaip dar vienas motininių bendrovių atsakomybės ribojimo privalumas nurodomas faktas, kad tai skatina užsiimti platesnio masto ekonomine veikla, kuri prisideda prie bendros naudos visuomenei, net jei ta veikla yra rizikinga. Individualūs ekonomikos dalyviai nelinkę prisiimti didelės rizikos, kurios galutinė nauda atitektų visuomenei. Dėl šios priežasties visuomenėje gali būti toleruojamos atskiros bendrovės, kurioms priskiriama didžiausia, tačiau ne visada įmanoma kompensuoti, rizikos dalis. Prof. R. B. Thompson pažymi, kad šios veiklos pasekmės gali būti kompensuojamos draudimo ar socialinių programų pagalba¹³⁴.

Ribota atsakomybė bendrovių grupių atvejais, kaip ir tradicinių bendrovių atvejais, taip pat skatina rinkos efektyvumą, konkrečiai vertybinių popierių rinkos likvidumą ir efektyvią veiklą, kadangi izoluoja motininės bendrovės turtą nuo dukterinės bendrovės kaip faktorių, galintį turėti įtakos pastarosios akcijų kainai. Šio poveikio pasekmė – laisvos prekybos akcijomis skatinimas. Laisvas akcijų perleidimas savo ruožtu¹³⁵ skatina efektyvesnį bendrovių valdymą, nes prastai valdomos bendrovės akcijų kaina krinta, sudarydama sąlygas bendrovės perėmimui arba vadovų pakeitimui¹³⁶. Pažymėtina, kad rinkos efektyvumo skatinimo argumentas reikšmingas tik bendrovių, kurių akcijomis prekiaujama viešai, atvejais, priešingu atveju argumentas nėra svarbus¹³⁷. JAV teisėjas Easterbrook ir prof. Fischel teigia, kad, be kita ko, ribota akcininkų atsakomybė padidina ekonominį efektyvumą ta prasme, kad sumažinami bendrovės valdymo priežiūros kaštai. Jeigu nebūtų ribotos

---

sandoriai susiję su tam tikra moraline rizika, nes ribotos atsakomybės principai leidžia vadovų ar akcininkų nuostolių našta perkelti kreditoriams ar kitiems asmenims.

¹³³ *Cit. op.* 24, p. 22.

¹³⁴ THOMPSON, Robert B. Piercing the Veil: Is the Common Law the Problem? *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3, p. 622.

¹³⁵ *Cit. op.* 24, p. 20.

¹³⁶ *Ibid.*, p. 21.

¹³⁷ *Ibid.*

atsakomybės, investuotojai turėtų daugiau išteklių skirti bendrovės valdymui priežiūrei, o tokiu būdu būtų dubliuojami kaštai. Be to, akcininkai turėtų kontroliuoti ir kitus akcininkus. Investavimo rizika tokiu atveju priklausytų ne tik nuo verslo vertės, tačiau ir nuo kitų investuotojų mokumo¹³⁸. Oponentai prof. Hansmann ir Kraakman teigia, kad esant neribotai motininės bendrovės atsakomybei, kuri nebūtinai turėtų būti solidari, o, pavyzdžiui, proporcinga turimų akcijų skaičiui, kitų akcininkų mokumo priežiūros nereikėtų, o rizika priklausytų tik nuo kiekvieno akcininko investuotos į akcijas sumos¹³⁹, tuo tarpu bendrovės valdymo priežiūra gali būti patikėta buhalteriams ir teisininkams¹⁴⁰.

Taigi ribota motininės bendrovės atsakomybė sudaro sąlygas vystyti įvairiems rizikingiems verslams, be to, leidžia ribotas galimybes turintiems investuotojams dalyvauti investavimo procese¹⁴¹.

Iš kitos pusės ribota motininės bendrovės atsakomybė ir apskritai ribotos atsakomybės privalumai bendrovių grupių atvejais kritikuojami todėl, kad iš esmės motininių bendrovių kaštai yra taupomi dukterinės bendrovės kreditorių ir visuomenės gerovės sąskaita. Todėl ribota atsakomybė nelaikoma efektyvia, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio. Esant ribotai motininės bendrovės atsakomybei, dukterinės bendrovės nuostolių materializavimosi rizika perkeliama kreditoriams, o tai kelia skolinto kapitalo kainas, nors ir sumažina motininės bendrovės, taip pat akcininkų kaštus ir skatina investicijas¹⁴².

Formalistinis požiūris į bendrovių grupes kartais yra nesuderinamas su kitų teisės šakų bei institutų reguliavimo tikslais. Paprastai bendrovių atskirumo principas nukonkuruoja atsakomybės normas, todėl deliktų teisės visiškos žalos kompensavimo principas, sutarčių laikymosi principas sutarčių teisėje¹⁴³, nediskriminacinio ir teisingo visų kreditorių interesų patenkinimo bankroto atveju principas ir kitų teisės šakų principai lieka neįgyvendinti¹⁴⁴.

Kitas bendrovių atskirumo doktrinos reglamentuojant bendrovių grupes trūkumas yra tas, kad toks formalistinis požiūris sukelia ekonominį grupių valdymo ir organizavimo neefektyvumą. Ribota atsakomybės tradiciškai buvo skirta padidinti ekonominį ir socialinį

---

¹³⁸ EASTERBROOK, Frank H., FISCHER, Daniel R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1991, p. 41-44.

¹³⁹ STRASSER, Kurt. A. Piercing the Veil in Corporate Groups. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3, p. 638.

¹⁴⁰ SCHIPANI, Cindy A. The Changing Face of Parent and Subsidiary Corporations: Enterprise Theory and Federal Regulation. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3, p. 693.

¹⁴¹ *Ibid.*, p. 692.

¹⁴² GLYNN, Timothy P. Beyond „Unlimiting“ Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers. *Vanderbilt Law Review*. 2004, Vol. 57, No. 2, p 370.

¹⁴³ *Cit. op.* 23, p. 18.

¹⁴⁴ *Ibid.*, p. 19.

efektyvumą visų susijusių asmenų (akcininkų, vadovų, kreditorių) atžvilgiu, tačiau automatinis tokios atsakomybės taikymas bendrovių grupėms kelia moralinį – etinį pavojų, kad verslo rizika nebus paskirstyta efektyviai, o tai neišvengiamai pažeis kreditorių (ypatingai nesavanoriškų – asmenys, kurie patyrė žalą dėl deliktų, darbuotojų, vartotojų) ir akcininkų mažumos interesus¹⁴⁵.

Pažymėtina, kad net ir formalistinės doktrinos kritikai, aršiai kritikuojantys ribotą motininės bendrovės atsakomybę bendrovių grupėse, paprastai nesiūlo keisti ribotos atsakomybės kitais atsakomybės režimais, nes alternatyvūs režimai (tokie kaip, *pro rata*) gali sukelti tik dar didesnius sandorių kaštus akcininkams bei motininėms bendrovėms, o tai gali atgrasyti šiuos subjektus nuo socialiai laikomos naudinga bendrovių veiklos¹⁴⁶ ir jos plėtimosi per bendrovių grupes. Pavyzdžiui, aršus bendrovių atskirumo reglamentavimo modelio pagrindinio jo principo – ribotos atsakomybės – kritikas prof. Ph. I. Blumberg teigia, kad kai kurios dukterinės bendrovės veikia savarankiškai bei nepriklausomai nuo motininių bendrovių, tačiau kitos grupės veikia kaip vientisas verslo subjektas, ir nors dabartinis režimas nenumato efektyvaus mechanizmo, kuris priverstų motinines bendroves atsakyti antrajai grupei priklausančias motinines bendroves, bet priešinga pozicija nebūtų teisinga pirmųjų bendrovių atžvilgiu¹⁴⁷.

Bendrovių priedangos panaikinimas bendrovių grupėse – problemos sprendimas?

Bendrosios teisės sistemos valstybėse ribotos motininių bendrovių atsakomybės problemai spręsti precedentinėje teisėje susiformavo bendrovių priedangos panaikinimo (angl. *lifting / piercing the corporate veil*, vok. – *Durchgriffshaftung*) doktrina. Šios doktrinos esmė ta, kad, nors bendrovių grupes reglamentuojant kaip atskiras bendroves pagal bendrą taisyklę galioja ribota motininės bendrovės atsakomybė, tačiau išimtiniais atvejais leidžiama taikyti šios taisyklės išimtis ir grupei priklausančių bendrovių nelaikyti atskiromis bei savarankiškoms¹⁴⁸, t. y. panaikinti bendrovių atskirumo priedangą ir, esant tam tikroms

---

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ GLYNN, Timothy P. Beyond „Unlimiting“ Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers. *Vanderbilt Law Review*. 2004, Vol. 57, No. 2, p. 380-381.

¹⁴⁷ *Cit. op.* 140, p. 694.

¹⁴⁸ *Cit. op.* 23, p. 15.

aplinkybėms, taikyti motininės bendrovės atsakomybę už dukterinės bendrovės skolas. Bendrovių priedangos panaikinimas bendrovių grupėse yra dažniausiai užsienio teismų praktikoje naudojama doktrina, kurios pagalba sprendžiamas dukterinei bendrovei patronuojančios bendrovės atsakomybės klausimas už dukterinės bendrovės prievolės ir jų nevykdymą¹⁴⁹. Priedangos panaikinimas laikomas išimtimi iš bendro principo, kad akcininkai neatsako už bendrovės skolas ta suma, kuri viršija jų įnašą į bendrovę¹⁵⁰.

Sprendžiant bendrovių priedangos panaikinimo klausimus JAV bei Didžiosios Britanijos teismai atsižvelgia į šias aplinkybes: ar motininė bendrovė valdo dukterinės bendrovės akcijas, ar šių bendrovių valdymo organų nariai yra tie patys asmenys, bendrovės turi bendrą skyrių, departamentų, tų pačių darbuotojų, ar bendrovės sudaro konsoliduotą finansinę atskaitomybę, ar motininė bendrovė finansuoja dukterinę, ar motininė bendrovė moka atlyginimus dukterinės bendrovės darbuotojams ar apmoka kitas dukterinės bendrovės išlaidas, ar motininė bendrovė dukterinės bendrovės turtu naudojasi kaip nuosavu, ar dukterinė bendrovė vykdo bendrovių teisėje atskiroms bendrovėms numatytus formalumus (pvz., veda atskirą apskaitą, valdymo organai atskiruose susirinkimuose priiminėja savarankiškus sprendimus ir kt.), taip pat į dukterinės bendrovės kapitalo dydį¹⁵¹, motininės bendrovės turimą kontrolę ir į tai, koku mastu motininė bendrovė ją įgyvendina dukterinės bendrovės atžvilgiu, t. y. kiek savarankiškai dukterinė bendrovė gali veikti¹⁵², taip pat neteisėtą motininės bendrovės elgesį (neteisėtu elgesiu JAV paprastai, bet ne visada, laikomas apgaulingas motininės bendrovės poelgis ar sukčiavimas)¹⁵³, priežastinį ryšį tarp motininės bendrovės elgesio ir dukterinės bendrovės ar kreditoriaus patirtos žalos¹⁵⁴ ir kitas aplinkybes. Bene svarbiausias klausimas, į kurį teismai siekia atsakyti priedangos panaikinimo bylose yra, ar dukterinė bendrovė turi formalų ar faktinį savarankiškumą, ar ji formaliai ar faktiškai veikia ir (ar) gali veikti atskirai. Jeigu faktiniai įrodymai bendrovių grupės vidinės atsakomybės bylose rodo, kad iš esmės bendrovių grupė veikia kaip vienas subjektas (pvz., dukterinės bendrovės kapitalas yra mažas, jos veiklą finansuoja motininė bendrovė, dukterinė bendrovė neturi savo personalo skyriaus, o darbuotojus samdo motininės bendrovės personalo skyrius ir pan.), tai teismai panaikina formalią bendrovių priedangą ir

---

¹⁴⁹ *Cit. op.* 139, p. 637.

¹⁵⁰ *Ibid.*, p. 637-638.

¹⁵¹ *Cit. op.* 140, p. 697.

¹⁵² *Cit. op.* 139, p. 640.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ *Ibid.*, p. 641.

laiko motinines bendroves atsakingas už dukterinių bendrovių skolas¹⁵⁵. Tokiu būdu teismų praktikoje bandoma sušvelninti ribotos motininių bendrovių atsakomybės neigiamas pasekmes kreditorių ir akcininkų mažumos atžvilgiu.

Faktorių, kurių pagrindu motininės bendrovės laikomos atsakingomis už dukterinių bendrovių skolas, t. y. kurių pagrindu panaikinama bendrovių priedanga, teismų praktikoje suformuota itin daug. Teisės doktrina tik pailgina šių faktorių sąrašą¹⁵⁶. Be to, šių faktorių turinys, priklausomai nuo faktinių bylos aplinkybių, yra nevienareikšmiškas. Pavyzdžiui, neteisėto elgesio standartai teismų praktikoje įvairuoja nuo delikto, sutarties pažeidimo iki kitokio dukterinės bendrovės mokumo pažeidimo¹⁵⁷. Kai kuriose bylose neteisėtų motininės bendrovės veiksmų pastarosios atsakomybei iš vis nereikalaujama. Palyginimui, *Kaycee Land and Livestock v. Flahive* byloje Wyoming valstijos Aukščiausiasis teismas, nepaisydamas bendrovių kodekse numatytos nuostatos, jog bendrovės akcininkas neatsako už bendrovės prievoles, išskyrus kai savo veiksmais ar elgesiu prisidėjo prie jų, pasakė, jog priedangą vis dėlto galima panaikinti ir tais atvejais, kai nėra akcininko prisidėjimo veiksmais ar elgesiu, tačiau to reikalauja teisingumo principo įgyvendinimas¹⁵⁸. Faktorių, leidžiančių teismams daryti išimtis iš ribotos patronuojančių bendrovių atsakomybės principo, gausa ir nevienareikšmiškumas trukdo juos sugrupuoti ir įvesti teisinio aiškumo.

Nesant sistemingos doktrinos ir teismų praktikos, bendrovių grupių vidinės atsakomybės bylų rezultatai didžia dalimi priklauso nuo specifinių kiekvienos bylos faktinių aplinkybių¹⁵⁹. Pasitaiko atvejų, kada bendrovių priedangos panaikinimui teismas reikalauja įrodyti keleto aplinkybių visetą. Pavyzdžiui, JAV Ohajo valstijoje bendrovių priedangos panaikinimo bendrovių grupėse doktrinos taikymui bendroji teisė reikalauja įrodyti tris aplinkybes: pirma, motininės bendrovės kontrolę dukterinės bendrovės atžvilgiu, t. y. kad pastaroji negali būti laikoma savarankišku subjektu, antra, neteisingumą (angl. – *injustice*), kuris atsirastų teismui atsisakius panaikinti bendrovių priedangą, ir trečia, ieškovo nuostolius, kurie atsirastų dėl to, jei teismas atsisakytų motininę bendrovę laikyti atsakinga už dukterinės bendrovės prievoles¹⁶⁰. Kitais atvejais priedangos panaikinimui teismui pakanka vienintelio

---

¹⁵⁵ *Cit. op.* 140, p. 697.

¹⁵⁶ *Cit. op.* 139, p. 640.

¹⁵⁷ *Ibid.*, p. 641.

¹⁵⁸ BAINBRIDGE, Stephen M. *Abolishing LLC Veil Piercing: Research Paper* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007-02-10], p. 9-10. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=551724>>.

¹⁵⁹ *Cit. op.* 139, p. 641.

¹⁶⁰ *Cit. op.* 140, p. 699.

kurio nors argumento¹⁶¹. Pastarieji atvejai gali būti grupuojami pagal tai, koku faktoriumi remdamasis teismas priima sprendimą. Pirmą grupę sudaro atvejai, kada priedanga panaikinama tais atvejais, kai dukterinė bendrovė neturi savarankiškumo (e. g., neturi savo turto, personalo, savarankiško verslo tikslo ar sprendimų priėmimo galios). Antrajai grupei priklauso bylos, kuomet motininė bendrovė atsako už dukterinės bendrovės skolas remiantis tik neteisėtu pirmosios elgesiu (angl. – *wrongful conduct*), e. g., kuomet dukterinė bendrovė įkuriama tik siekiant išvengti atsakomybės už sudarytos sutarties nevykdymą arba motininė bendrovė pasisavina dukterinės bendrovės turtą ar sumaišo jį su nuosavu turtu. Trečiajai grupei priklauso tokie atvejai, kada teismai formaliai analizuoja keletą faktorių, galinčių turėti įtakos motininės bendrovės atsakomybei už dukterinės bendrovės skolas, tačiau iš esmės remiasi tik kuriuo nors vienu argumentu¹⁶², nepaisant to fakto, kad vienoje iš žymiausių JAV bylų – *Walkovsky v. Carlton*¹⁶³ – teismas pasisakė, kad kontrolės požymis negali būti vienintelis kriterijus panaikinti bendrovių grupės priedangą¹⁶⁴. Vis dėlto JAV pastebima tendencija, kad teismų praktika vis labiau linksta keleto argumentų naudojimo bendrovių priedangos panaikinimui bendrovių grupėse linkme.

Dėl visų aprašytų trūkumų bendrovių priedangos panaikinimo bendrovių grupėse doktrina yra jau seniai kritikuojama, nes yra nepraktiška ir nenuspėjama: kiekvienu konkrečiu atveju neįmanoma pasakyti ar nuspėti, kaip bus išspręsta byla, susijusi su bendrovių grupės atsakomybe¹⁶⁵, ar motininė bendrovė galės ar negalės pasinaudoti ribota atsakomybe.

Egzistuoja nuomonė, kad bendrovių priedangos panaikinimo doktrina sutarčių teisės bylose turi būti taikoma specifiskai. Teigiama, kad tradiciniai priedangos panaikinimo klausimai sutarčių teisės byloms spręsti netinka, nes jie orientuoti į abstrakčias kategorijas, tokias kaip: bendrovių atskirumas bei neteisėtas elgesys, o šių sąvokų turinys priklausomai nuo teisės šakos gali kisti¹⁶⁶. Sutarčių teisės bylose šios kategorijos turėtų būti aiškinamos per sutarčių teisės prizmę, siekiant sutarčių teisei keliamų tikslų¹⁶⁷. Sprendžiant klausimą, ar

---

¹⁶¹ *Cit. op.* 139, p. 642.

¹⁶² *Cit. op.* 139, p. 643.

¹⁶³ Ieškovas, patyręs žalos taksi autoavarijoje, bandė išsietiškoti žalą iš atsakovo – bendrovės, kuri valdė keletą taksi paslaugas teikiančių bendrovių, įskaitant ir tą, kuriai priklausantis automobilis padarė avariją. Tačiau priedangai apeiti ir žalą ieškoti iš pagrindinio bendrovių grupės akcininko teismui nepakako vien ieškovo įrodinėjamo fakto, kad taksi bendrovė priklausė bendrovių grupei, o motininė bendrovė buvo didesnė ir moki.

¹⁶⁴ *Cit. op.* 158, p.12, 16.

¹⁶⁵ *Cit. op.* 139, p. 640.

¹⁶⁶ *Ibid.*, p. 657.

¹⁶⁷ *Ibid.*

motininė bendrovė turi atsakyti už dukterinės skolas sutarčių teisės bylose turi būti, ar sutarties šalys gavo tai, ko protingai tikėjosi sudarydamos sutartį, ir jeigu atsakymas yra teigiamas, tuomet priedangos panaikinti negalima, t. y. motininė bendrovė neatsako už dukterinės bendrovės skolas, nes priešingu atveju šalys gautų daugiau nei buvo tartasi ir pagrįstai tikėtasi sudarant sutartį. Tačiau jei kreditorius negavo ir nėra jokios potencialios galimybės, kad galės gauti tai, dėl ko tarėsi, sudarydamos sutartį, kitaip sakant, jeigu dukterinė bendrovė bankrutuoja, tai teismas turi ginti kreditorius¹⁶⁸, panaikindamas bendrovių priedangą ir laikydamas motininę bendrovę atsakinga už dukterinės bendrovės skolas. Atvejai, kada toks kreditoriaus apsaugos poreikis iškyla sutarčių bylose, skiriami į dvi bylų kategorijas. Pirma, neteisingo įvaizdžio sudarymo (angl. – *misrepresentation*), kada grupė suklaidina kitą sutarties šalį dėl struktūros ar veiksmų, t. y. kada sutarties šalis (kreditorius) sąžiningai laikė sutartį sudaręs su motinine bendrove ar kita dukterine bendrove, negu yra iš tikrųjų. Kontrahentui sprendžiant sudaryti ar nesudaryti sutartį su viena ar kita bendrove reikšmės turi pats kontrahento identitetas, forma, galimybė įvykdyti sutartį, mokumas ir galimybė iš jo išsireikalauti nuostolius¹⁶⁹. Kuomet kontrahentai dėl sutarties sudarymo derasi su motininėmis bendrovėmis ir laiko jas pajėgias įvykdyti sutartis, turinčias pakankamai turto galimai žalai sutarčių nevykdymo atvejais atlyginti, tačiau sutartis sudaro su tos motininės bendrovės dukterinėmis bendrovėmis, teismai linkę panaikinti bendrovių priedangą, nes šiose situacijose motininės bendrovės vaidmuo buvęs aktyvus. Ir atvirkščiai, kada kontrahentas derėjosi ir sutartį sudarė dukterine bendrove, priedangos panaikinimas paprastai netaikomas¹⁷⁰. Antroje bylų kategorijoje grupės bendrovių identiteto problemų nekyla, tačiau susiduriama su tuo, jog motininė bendrovė išėikvoja dukterinės bendrovės turtą taip, kad pastaroji jau negali įvykdyti sudarytos sutarties, nors sudarant sutartį dar buvo pajėgi¹⁷¹. Šiais atvejais bendrosios teisės sistemos teismai taip pat taiko motininės bendrovės atsakomybę už dukterinės bendrovės skolas. Tad visi aukščiau aprašyti priedangos panaikinimo bendrovių grupėse kriterijai, taikomi sutarčių bylose, akivaizdžiai skiriasi nuo bendrųjų, išvardytų aukščiau. Todėl darytina išvada, kad vertinant ir reglamentuojant bendrovių grupes sutartiniais ir deliktų atvejais reikėtų skirtingai.

Bendrovių priedanga teismų praktikoje bendrovių grupių atvejais panaikinama ne tik siekiant motininę bendrovę padaryti atsakinga už dukterinės bendrovės skolas, bet ir priversti

---

¹⁶⁸ *Ibid.*, p.651.

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Ibid.*, p. 652.

¹⁷¹ *Ibid.*, p. 651.

dukterinę bendrovę atsakyti už motininės bendrovės skolas, t. y. siekiant bendrovių grupę traktuoti kaip vientisą verslo subjektą, kuriam atsakomybė kyla kaip vieningam vienetui, o ne atskiroms jo bendrovėms. *FMC Finance Corp. V. Murphree* – viena žymiausių tokių bendrovių grupės atsakomybės bylų JAV. Motininė bendrovė, gaminanti autobusus, juos nuomojo išpirktinai atsakovui per dukterinę lizingo bendrovę, šiuos sandorius finansuodavo kita dukterinė – finansavimo bendrovė. Pagal nusistovėjusią praktiką lizingo bendrovė turėjo vykdyti motininės bendrovės garantijos prievolės. Atsakovui nesumokėjus lizingo įmokų, dukterinė finansavimo bendrovė padavė jį į teismą, o atsakovas šiai pareiškė priešinį ieškinį dėl garantijos prievolės pažeidimo. Pagrindinis klausimas, iškilęs šioje byloje buvo, ar dukterinė finansavimo bendrovė atsako už motininės ir kitos dukterinės lizingo bendrovės garantijos prievolių įvykdymą. Nors pirmosios instancijos teismas pasakė, kad dukterinė bendrovė neatsako už motininės bendrovės prievolės, kadangi jie yra atskiri ir savarankiški juridiniai asmenys, tačiau grąžinus bylą iš naujo nagrinėti ir nustatyti, ar bendrovės neturi būti vertinamos kaip viena¹⁷², teismas pasisakė, kad, esant susiklosčiusiai situacijai, atsakovas galėjo pagrįstai manyti, kad motininė ir jos dvi dukterinės bendrovės sudaro vieningą verslo subjektą ir kad negalima apsiriboti tik ta bendrove, su kuria buvo sudaryta sutartis. Teismas, nustatinėdamas tikruosius sutarties šalių ketinimus, rėmėsi tuo, kad lizingo ir finansuojančios dukterinių bendrovių buveinės ir veiklos vietos buvo tame pačiame pastate, kuris priklausė motininei bendrovei, be to, į sandorio sudarymą buvo įtraukta ne tik finansuojanti, bet ir lizingo dukterinė bendrovė, todėl laikytina, kad atsakovas pagrįstai laikė jas vienu subjektu¹⁷³. Šioje byloje bendrovių priedanga buvo apeita ir finansavimo dukterinė bendrovė turėjo atsakyti už motininės bei lizingo dukterinės bendrovės prievolių nevykdymą.

Pabrėžtina, kad bendrovių atskirumo reglamentavimo modelyje priedangos panaikinimo principai veikia kaip išimtis. Teismai situacijas analizuoja iš pradžių laikydamiesi tvirtos prezumpcijos, kad grupėms priklausančios bendrovės turi būti traktuojamos atskirai ir savarankiškai, nepriklausomai nuo teisinių tikslų (tai bendroji taisyklė)¹⁷⁴, ir tik esant išimtinės aplinkybėms bendrovių priedanga gali būti panaikinta (išimtis iš bendrosios taisyklės)¹⁷⁵.

---

¹⁷² *Ibid.*, p. 652.

¹⁷³ *Ibid.*, p. 653.

¹⁷⁴ *Cit. op.* 23, p. 15.

¹⁷⁵ *Ibid.*, p. 16.

Bendrovių priedangos panaikinimas yra smarkiai kritikuojamas, o kritikos mastai vis labiau auga¹⁷⁶. Labiausiai kritikuojama tai, kad ši doktrina nenumato jokių tikslų standartų ar kriterijų ir yra pernelyg abstrakti, kas suteikia per didelę diskrecijos teisę teismams, o patį sprendimų priėmimą padaro per daug priklausomą nuo teisėjų reakcijų esant konkrečioms bylos aplinkybėms. Prof. Ballentine, Easterbrook ir Fischel priedangos panaikinimą vadina užgeidžiu ir atsitiktiniu, tačiau galinčiu sukelti sunkių neigiamų padarinių¹⁷⁷. Kalifornijos universiteto teisės prof. S. M. Bainbridge teigia, kad doktrinos nenuspėjamumas didina sandorių kaštus mažoms bendrovėms. Taip pat teigia, kad nėra jokių įrodymų, kad doktrinos pagalba galima pasiekti kokių nors visuomenei naudingų tikslų. Teismai labiau koncentruojasi į konkrečias bylos aplinkybes, o ne asmeninės akcininkų atsakomybės implikacijas plačiai visuomenei. Todėl doktrinos taikymas „kainuoja“, o socialinė nauda to nekompensuoja¹⁷⁸.

Palikti bendrovių grupių atsakomybės problemos sprendimą vien tik teisminei praktikai, kaip tai yra padaryta bendrosios teisės sistemos valstybėse, gali ir nebūti geriausia išeitis, kadangi, nesant teisės aktuose įtvirtintų taisyklių, iš kiekvienos bylos sprendimo daromi priedangos panaikinimo doktrinos išvadiniai apibendrinimai, atsieti nuo faktinių bylos aplinkybių¹⁷⁹ ir taikomi skirtingoms faktinėms aplinkybėms kitose bylose, kas suponuoja neteisingo rezultato pasiekimą. Antra, faktorių, į kuriuos teismai atsižvelgia priedangos panaikinimo bylose, sąrašas ilgėja, doktrina plečiasi, tačiau nėra sisteminama pakankamu mastu, todėl teismams konkrečiose bylose sunku pasirinkti faktorius, į kuriuos reikėtų atsižvelgti¹⁸⁰.

Nepaisant visos kritikos, kad skatina bylinėjimąsi ir sukelia teisinį neaiškumą, priedangos panaikinimo teorija leidžia teismams pasiekti pozityvių rezultatų bendrovių grupių atsakomybės jurisprudencijoje, todėl yra iki šiol taikoma¹⁸¹. Pagal prof. R. B. Thompson atliktą empirinę analizę, JAV teismai teisingai sprendžia bendrovių grupių atsakomybės bylas¹⁸², nors ir taikydami plačiai kritikuojamą priedangos panaikinimo doktriną. O pats priedangos panaikinimas nėra taip plačiai taikomas, kaip teigia kritikai, besikoncentruojantys į bylinėjimosi skatinimo argumentus. Empiriniai duomenys rodo, kad

---

¹⁷⁶ *Cit. op.* 139, p. 637.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 641.

¹⁷⁸ *Cit. op.* 158, p. 18.

¹⁷⁹ *Cit. op.* 134, p. 624-625.

¹⁸⁰ *Cit. op.* 134, p. 624-625.

¹⁸¹ *Cit. op.* 139, p. 650.

¹⁸² *Ibid.*, p. 627-628.

nuo 1985 m. JAV teismuose buvo 226 uždarųjų akcinių bendrovių priedangos panaikinimo bylų atvejai, iš kurių tik 70 motininių bendrovių privalėjo atsakyti už savo dukterinių bendrovių skolas¹⁸³.

Lietuvoje įstatymų leidėjas priedangos panaikinimo doktriną bendrovių grupėse numatė įstatyminiu lygmeniu. Lietuvos Respublikos 2.50 straipsnio 3 dalis numato, kad „[k]ai juridinis asmuo [dukterinė bendrovė] negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio [patronuojančios bendrovės] nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis [patronuojanti bendrovė] atsako pagal juridinio asmens [dukterinės bendrovės] prievolę savo turtu subsidiariai.“ Ši norma, pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, „nustato papildomą atsakomybę juridinio asmens dalyviams, kad jie negalėtų piktnaudžiauti galimybe išvengti turtinės atsakomybės, prisidengdami ribota turtine atsakomybe, tais atvejais kai jų veiksmai sąlygoja, kad juridinis asmuo negali pilnai įvykdyti prievolės kreditoriui ir jos siekia išvengti nesąžiningais veiksmais. Nesąžiningų veiksmų konstatavimas ir reiškia juridinio asmens dalyvio kaltę. Taigi nustatius, kad atsakovai, kaip juridinio asmens dalyviai, atliko nesąžiningus veiksmus ieškovo (kreditoriaus) atžvilgiu, laikytina, kad jis kaltas dėl nesąžiningų veiksmų atlikimo.“¹⁸⁴ Iš šios Civilinio kodekso nuostatos darytina išvada, kad Lietuvos teisė numato priedangos panaikinimo galimybę bendrovių grupėse kaip išimtį iš bendrovių atskirumo reglamentavimo modelio pagrindinio principo – ribotos motininės bendrovės atsakomybės. Nors minėto straipsnio taikymo bendrovių grupėms bylų praktikos Lietuvoje dar nėra, tačiau ši nuostata leistų Lietuvos teismams išeiti už bendrovių grupėms priklausančių bendrovių atskirumo modelio reglamentavimo esminių principų ir pritaikyti motininei bendrovei subsidiariąją atsakomybę pagal dukterinės bendrovės prievolės, jeigu dėl motininės bendrovės nesąžiningų veiksmų (pvz., nesilaikoma dukterinės bendrovės veiklos tvarkos, formalumų, susirinkimai šaukiami nereguliariai, klaidinama visuomenė ir kreditoriai, su kuo jie turi santykius, finansinė apskaita dukterinėje bendrovėje dėl motininės bendrovės kontrolės tvarkoma netinkamai, sumaišomas motininės ir dukterinės bendrovių turtas, ignoruojama pareiga suformuoti dukterinės bendrovės kapitalą ar yra neadekvatus vykdomai veiklai dukterinės bendrovės kapitalo pasirinkimas¹⁸⁵) dukterinė bendrovė negalėtų vykdyti savo prievolių. Lietuvos jurisprudencijoje, sprendžiant priedangos panaikinimo klausimus bendrovių grupių bylose, galima būtų vadovautis gausia bendrosios

---

¹⁸³ *Cit. op.* 158, p. 22.

¹⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis c. b. *UAB „Göllner spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1.

¹⁸⁵ *Cit. op.* 102, p. 128-129.

teisės sistemos valstybių teismų praktika, kadangi atvejai, kada priedangos panaikinimas yra galimas, praktiškai sutampa.

Nors bendrosios teisės sistemos valstybių mokslininkų ir kritikuojama, priedangos panaikinimo doktrina bendrovių atskirumo reglamentavimo modelyje vis dėlto padeda spręsti grupių egzistavimo sukeliamas problemas, kada atskira dukterinė bendrovė negali atlyginti žalos ar sumokėti savo skolų, tačiau bendrovių grupės, kaip vieno subjekto, turto pakanka patenkinti visiems reikalavimams, ir kai bendrovių grupėms priklausančių bendrovių atskirumo reglamentavimo modelis, įtvirtintas konkrečios valstybės teisės aktuose, užkerta kelią bendrovių grupes vertinti kaip vientisą ekonominį vienetą. Priedangos panaikinimas sušvelnina bendrovių atskirumo reglamentavimo modelio griežtą poziciją, kad bendrovių grupei priklausančios bendrovės yra atskiros ir savarankiškos, taip pat geriau atspindi verslo realijas ir pačių grupių esmę, kada grupės dukterinės bendrovės netenka dalies savo savarankiškumo, pakludamos patronuojančios bendrovės kontrolei.

Kitos alternatyvios doktrinos

Pagrindinis formaliojo bendrovių grupių reglamentavimo ir iš jo sekančios bendrovių priedangos panaikinimo doktrinos trūkumas yra tas, kad iš esmės tai yra beprincipis bendrovių grupių ir jų atsakomybės reguliavimas¹⁸⁶, kurio rezultatai dažnai kiekvienoje byloje yra per daug kazuistiniai ir neduoda jokie teisinio aiškumo būsimoms byloms spręsti¹⁸⁷. Taip yra todėl, kad sudėtinga nustatyti ribą, nuo kurios būtų laikoma, kad byla nebėra įprasta ir yra pagrindas nukrypti nuo bendrosios taisyklės, skelbiančios kiekvienos bendrovės atskirumą ir savarankiškumą¹⁸⁸. Todėl tradiciniam formaliajam bendrovių grupių reglamentavimui yra ieškoma alternatyvų. Išskyrus keletą atvejų¹⁸⁹, kitų alternatyvių doktrinų taikymas bendrovių grupių reglamentavimui yra padrikas ir epizodiškas¹⁹⁰. Paprastai šios doktrinos naudojamos ne kaip alternatyva bendrovių priedangos panaikinimui, o kaip teismo sprendimo argumentavimo priemonė, kai bendrovių priedangos panaikinimo doktrina iš viso nebuvo taikoma arba šalys ja nesirėmė. Su priedangos panaikinimo doktrina

---

¹⁸⁶ *Cit. op.* 23, p. 17-18.

¹⁸⁷ *Cit. op.* 23, p. 18.

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ Pvz., atsakomybės už nekokybiškus produktus atvejai JAV.

¹⁹⁰ *Cit. op.* 139, p. 645.

jas sieja tas panašumas, kad teorijos turinys priklauso nuo konkrečios bylos faktinių aplinkybių¹⁹¹.

Viena tokių alternatyvių teorijų – atstovavimo ir kvazi-atstovavimo teorija. Ši teorija nesiremia funkcinio grupės vientisumu, bet akcentuoja kiekvienos grupei priklausančios bendrovės atskirumą. Tačiau ir ši teorija leidžia taikyti motininės bendrovės atsakomybę už dukterinės bendrovės skolas¹⁹². Atstovavimas dažnai siejamas su sutartiniais santykiais, todėl atstovavimas bendrovių grupėje vadinamas kvaziatstovavimu. Motininė bendrovė laikoma atstovaujanti dukterinę bendrovę, todėl turi prisiimti ir atsakomybę už savo veiksmus¹⁹³. Kvaziatstovavimo teorijoje, skirtingai nei priedangos panaikinimo doktrinoje, siekiant taikyti motininės bendrovės atsakomybę už dukterinės bendrovės skolas, nereikalaujama įrodyti neteisėto elgesio¹⁹⁴. Kadangi ši alternatyvi doktrina nėra plačiai taikoma, tai išsamiau šiame darbe nebus analizuojama.

Vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelis

Kita alternatyva bendrovių priedangos panaikinimui ir motininės bendrovės atsakomybei taikyti yra vieningo verslo subjekto teorija ir reglamentavimo modelis. Kuomet grupė bendrovių veikia kaip vienas subjektas ir vysto bendrą verslą (t. y. integruoja savo išteklius vieno verslo tikslų siekimui), laikoma, kad kiekviena susijusi bendrovė privalo atsakyti už viso bendro verslo skolas. Teorija panaši į priedangos panaikinimo doktriną, tačiau turi vieną esminį skirtumą: priešingai nei priedangos panaikinimo doktrina, nėra orientuota į kaltę ar netinkamą bendrovių elgesį, o paremta vien bendrovių grupių organizaciniais ir valdymo struktūros argumentais¹⁹⁵; pagrindinis dėmesys skiriamas ekonominei grupės integracijai. Bendrovių grupė vertinama kaip vientisa ekonominė struktūra, siekianti bendrą grupei ar kontroliuojančiai bendrovei naudingų tikslų¹⁹⁶. Teigiama, kad kontrolės ryšiai tarp grupei priklausančių bendrovių leidžia jas vertinti kaip vientisą darinį, neskirstant į atskiras struktūrinės dalis¹⁹⁷. Vieningo verslo subjekto teorija akcentuoja grupę kaip ekonominių

---

¹⁹¹ *Ibid.*, p. 648.

¹⁹² *Ibid.*

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ *Ibid.*, p. 649.

¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 646.

¹⁹⁶ *Cit. op.* 24, p. 22.

¹⁹⁷ *Cit. op.* 23, p. 20.

vienetą, o ne atskiras sudedamąsias jos dalis. Tokiu būdu išvengiama spekuliacijos juridinių asmenų atskirumo ir ribotos atsakomybės doktrinomis¹⁹⁸.

Bendrovių grupių kaip vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelis buvo sukurtas aštuntajame dešimtmetyje kaip Europos Sąjungos Devintosios bendrovių teisės direktyvos pasiūlymas, kuris rėmėsi Vokietijos koncernų pavyzdžiu ir bendrovių grupes traktavo esant vieningais verslo subjektais. Bendrovių grupių kaip vientiso verslo subjekto reglamentavimas yra revoliucingas ir visiškai priešingas formaliajam požiūriui į bendrovių grupes bei jų atsakomybę. Vieningo verslo subjekto doktrina paremta principu, kad motininė bendrovė dėl turimos kontrolės dukterinių bendrovių atžvilgiu privalo atsakyti už dukterinių bendrovių skolas ir veiksmus¹⁹⁹. Taigi pagrindinė taisyklė yra priešinga formaliam grupių reglamentavimui, t. y. motininės bendrovės atsakomybė yra neribota²⁰⁰.

Bendrovių grupes reglamentuojant ir vertinant vientiso verslo subjekto metodu turėtų galioti priešingi formaliajai doktrinai principai: kontroliuojančiai grupės bendrovei turėtų būti leidžiama savo kontrolę įgyvendinti taip, kad dukterinės bendrovės arba visa grupė kaip vienetas veiktų viso kolektyvinio subjekto – grupės – interesais, net jeigu tai prieštarautų konkrečios bendrovės ar jos akcininkų mažumos interesams; grupės bendrovių valdymo organų narių fiduciarinės pareigos turėtų egzistuoti motininės bendrovės ar visos grupės atžvilgiu, ne individualių grupės bendrovių atžvilgiu²⁰¹; ir motininė bendrovė privalėtų atsakyti už visas nemokių dukterinių bendrovių skolas, nepriklausomai nuo to, ar yra kitų dukterinių bendrovių akcininkų ar ne, išskyrus atvejus, kai su kreditoriais dėl atsakomybės laisva valia susitariama priešingai²⁰².

Grupės kaip vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelis pasižymi siekiu apsaugoti trečiuosius asmenis (pvz., bendrovių kreditorius)²⁰³. Vieningo verslo subjekto reglamentavimas tiksliau atspindėtų ekonominę grupės funkcionavimą ir jos organizacinę struktūrą centralizuotose grupėse²⁰⁴. Ekonominiu požiūriu grupė yra organizuojama kaip vieningas verslo subjektas tada, kai yra skolinamasi grupės viduje, kai bendrovių nuostoliai padengiami įvairių grupės bendrovių sąskaita, kai visos grupės finansinės struktūros interesais vienai ar keletui bendrovių leidžiama veikti nuostolingai, kai esant poreikiui turtas

---

¹⁹⁸ *Cit. op.* 139, p. 647.

¹⁹⁹ *Cit. op.* 23, p. 20.

²⁰⁰ *Ibid.*

²⁰¹ *Cit. op.* 24, p. 23.

²⁰² *Ibid.*, p. 24.

²⁰³ *Cit. op.* 31, p. 611.

²⁰⁴ *Cit. op.* 24, p. 22.

ir atsakomybė yra perleidinėjami grupės viduje, pasitelkiant palūkanų, dividendų, grupės vidaus paskolų, garantijų ar kitus finansinius instrumentus²⁰⁵. Vieningo verslo subjekto doktrina taip pat geriau atspindi lūkesčius kreditorių, kurie palaikydami ekonominius ryšius ir sudarydami sandorius su bendrovėmis pasiklovi visos grupės, o ne kiekvienos atskiros bendrovės mokumu²⁰⁶.

Grupėje finansiniai ir kiti ištekliai gali būti skirti iš esmės maksimizuoti pelną arba išsaugoti grupę, kaip vieneta, o ne individualias grupę sudarančias bendroves. Makso Planko instituto prof. K. J. Hopt yra pažymėjęs, kad nėra ekonomiškai įtikinančių priežasčių, dėl ko pelno centras grupėje turėtų sutapti su individualių bendrovių teisių centru²⁰⁷. Grupės bendrovių vadovai galėtų veikti visos grupės interesais, neatsižvelgdami į konkrečios bendrovės interesus, motininė bendrovė ir kiekviena grupės bendrovė būtų kolektyviai atsakingos už visų bendrovių skolas, atsiradusias iš sutarčių, išskyrus, kai susitarta priešingai, sprendimo dėl grupės bendrovių susijungimo priėmimo diskrecija priklausytų motininei bendrovei, apskaita grupėje taip pat būtų viena²⁰⁸. Todėl grupės kaip vientiso verslo subjekto reglamentavimas labiau atspindėtų kai kurių grupių ekonomines egzistavimo realijas.

Vieningo verslo subjekto reglamentavimo modelio pagrindiniai trūkumai yra jo neapibrėžtumas, automatiškumas ir griežtumas²⁰⁹. Problema, taikant šiuos vientiso verslo subjekto reglamentavimo principus iškiltų tada, kai juos reikėtų pritaikyti prie kiekvienos grupės organizacinių ypatumų. Jeigu principai būtų taikomi nelanksčiai, tuomet motininė bendrovė privalėtų atsakyti už visas dukterinių bendrovių skolas, net ir decentralizuotų grupių atvejais, kai grupei priklausančios bendrovės veikia pakankamai autonomiškai nuo motininės bendrovės. Ši rizika skatintų motinines bendroves grupes valdyti centralizuotai, net tais ir tais atvejais, kai centralizuotas valdymas neefektyvus²¹⁰.

Grupių traktavimas kaip vieningo verslo subjekto ir bendrovių grupės sąvokos neapibrėžtumas sukurtų neaiškia teisinę bendrovių grupių veiklos aplinką, nes grupės pastatytų į nuolatinės atsakomybės, kuri gali smarkiai pakenkti grupės finansiniam ir ekonominiam stabilumui, grėsmės, kurios realizavimasis priklausytų išimtinai nuo teisės aiškinimo, būseną²¹¹, taip pat pablogintų neužtikrintų motininės bendrovės kreditorių padėtį

---

²⁰⁵ *Ibid.*, p. 23.

²⁰⁶ *Ibid.*

²⁰⁷ *Cit. op.* 24, p. 23.

²⁰⁸ *Ibid.*, p. 32.

²⁰⁹ *Cit. op.* 23, p. 20.

²¹⁰ *Cit. op.* 24, p. 24.

²¹¹ *Cit. op.* 23, p. 21.

ir galimybę patenkinti savo reikalavimus, nes motininės bendrovės finansinė rizika išaugtų iki maksimumo²¹². Kreditoriui, ketinančiam pasinaudoti neribota motinės bendrovės atsakomybe, tereikėtų įrodyti, kad egzistuoja tikimybė, jog motininė bendrovė turi dominuojančią įtaką dukterinei bendrovei, ir automatiškai būtų taikoma motininės bendrovės atsakomybė. Šios atsakomybės taikymas būtų paremtas vien formaliu motininės bendrovės statusu, tačiau neatsižvelgtų į tokias aplinkybes kaip faktinę ar galimą kontrolę ir jos įgyvendinimą dukterinės bendrovės atžvilgiu, tinkamai ir netinkamai įgyvendintą kontrolę ir kt. Taigi neribotos bendrovių grupių atsakomybės reglamentavimas ir taikymas visoms be išimties bendrovių grupėms būtų nelankstus ir neleistų atsižvelgti į organizacinę grupių ir jų valdymo struktūrų įvairovę, centralizuotą ar decentralizuotą grupės valdymą²¹³.

Ekonominiu požiūriu neribotas motininės bendrovės atsakomybės režimas dukterinės bendrovės kreditorius ir akcininkus pastatytų į neadekvačiai palankią jiems padėtį, nes suteiktų papildomą apsaugą dukterinės bendrovės atsitiktinio nemokumo atveju. Teigiama, kad tokia papildoma garantija šiems asmenims nesukeltų papildomų kaštų ir būti tarsi dovana. Todėl lyginant su tradicinėmis bendrovėmis, grupių kreditoriai ir akcininkai būtų kur kas palankesnėje situacijoje dukterinių bendrovių nemokumo atvejais²¹⁴.

Iki šiol vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelis tėra vien tik diskusijų lygmenyje. Praktiškai nei viena valstybė nepriėmė šio modelio ir jo pagrindinių principų bendrovių grupių reglamentavimui. Devintosios bendrovių teisės direktyvos projektas dėl kritikos taip ir nebuvo oficialiai paskelbtas, todėl direktyva nebuvo priimta²¹⁵. Oficiali bendrovių teisės ekspertų grupė, nagrinėjusi modernaus Europos bendrovių teisės reguliavimo problemas, 2002 m. savo išvadose pareiškė, kad neverta iš naujo bandyti priimti Devintąją bendrovių teisės direktyva, skirtą grupių santykiams reglamentuoti, tačiau pripažino, kad grupės fragmentiškai reglamentuojamos įvairiuose teisės aktuose, todėl pasiūlė atskirus klausimus ir problemas spręsti modifikuojant jau priimtas teisės normas ir galbūt kuriant naujas, kurios skatintų informacijos apie grupės egzistavimą atskleidimą akcininkams ir kreditoriams (siūloma tobulinti Septinosios bendrovių teisės direktyvos nuostatos), kreditorių apsaugą tais atvejais, kai dukterinių bendrovių interesai yra pažeidžiami dėl visos grupės interesų, ir kai kurias kitas normas²¹⁶. Australijoje siūlyta leisti

---

²¹² *Cit. op.* 24, p. 24.

²¹³ *Cit. op.* 23, p. 21.

²¹⁴ *Ibid.*, p. 22.

²¹⁵ *Cit. op.* 9, p. 544.

²¹⁶ *Cit. op.* 52, p. 100.

bendrovių grupėms (visoms ar tik daliai grupei priklausančių bendrovių ir motininei bendrovei), kurių dukterinės bendrovės yra visiškai valdomos motininės bendrovės ar jos dukterinių bendrovių, t. y., kur nėra akcininkų mažumos, pasirinkti savo veiklos reglamentavimui vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelį ir naudotis visais šio modelio privalumais^{217,218}. Bet visos pastangos tokį grupių reglamentavimą įtvirtinti teisės aktuose buvo bevaisės, o modernus požiūris į bendrovių grupes ir vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelis dar niekur nėra įtvirtintas pozityviojoje teisėje²¹⁹, išskyrus atskirus šio modelio bruožus, išryškėjančius atskirų valstybių (pavyzdžiui, Vokietijos) bendrovių teisėje.

Dualistinis bendrovių grupių reglamentavimo modelis

Vienas žymiausių teisės mokslininkų pasaulyje, nagrinėjančių bendrovių grupes, prof. José Engrácia Antunes, bendrovių grupių reglamentavimą Vokietijoje vadina „trečiaja tarpine ir diferencijuota reguliavimo strategija,“ arba dualistiniu bendrovių grupių reglamentavimo modeliu, kadangi jis balansuoja tarp tradicinės bendrovių atskirumo teorijos ir modernios, tačiau dar tik besiformuojančios bendrovių grupės kaip vientiso verslo subjekto doktrinos²²⁰.

Vokietijos bendrovių grupių teisės (vok. – *Konzernrecht*) nuostatos įtvirtintos 1965 m. Vokietijos akcinių bendrovių įstatyme (vok. – *Aktiengesetz*)²²¹. Akcinių bendrovių įstatymas skiria dvi koncernų (bendrovių grupių) rūšis (sutartinius ir faktinius koncernus), kurioms taikomas skirtingas atsakomybės režimas²²².

Sutartinė bendrovių grupė, arba sutartinis koncernas, (angl. – *contractual corporate group* arba *contractual concern*, vok. – *Vertragskonzern*) paremta susitarimu dėl kontrolės (angl. – *control agreement*, vok. – *Beherrschungsvertrag*), kartais dar vadinamu dominavimo susitarimu, pagal kurį motininė bendrovė įgyja dukterinės bendrovės valdymo ir veiklos kontrolę (dominavimą)²²³. Motininei bendrovei sutartinio koncerno atveju leidžiama savo

---

²¹⁷ *Cit. op.* 24, p. 32-39.

²¹⁸ Tačiau nesiūloma įvesti bendrovių grupės ar jai priklausančių bendrovių atsakomybės už vienos iš dukterinių bendrovių skolas, atsiradusias iš deliktų.

²¹⁹ *Cit. op.* 23, p. 20.

²²⁰ REICH-GRAEFE, René. Changing paradigms: The Liability of Corporate Groups in Germany. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3, p. 786-787.

²²¹ *Ibid.*, p. 789.

²²² *Ibid.*, p. 788.

²²³ *Ibid.*, p. 788-789.

teises įgyvendinti taip, kad būtų pažeisti kontroliuojamos bendrovės interesai, jeigu toks pažeidimas atitinka dvi sąlygas: toks kontrolės įgyvendinimas yra naudingas visai grupei ir nepažeidžia dukterinės bendrovės galimybės egzistuoti savarankiškai (t. y. nedaro jos nemokia)²²⁴. Tačiau, kaip minėta analizuojant bendrovių grupių rūšis, manais už sutartinę galimybę kontroliuoti dukterinę bendrovę, motininė bendrovė privalo atlyginti dukterinei bendrovei visus šios patirtus nuostolius, tai reiškia, kad yra atsakinga už dukterinės bendrovės skolas.

Kadangi sutartiniai koncernai paremti sutartimis, tai patronuojančios bendrovės atsakomybė grindžiama ne jos kaip akcininkės atsakomybe ta prasme, kad įstatymas nepanaikina ribotos bendrovės atsakomybės, bet mišriais įstatymiais – sutartiniais argumentais – *quid pro quo*, kas reiškia, kad kontroliuojanti bendrovė, sudarydama kontrolės susitarimą, pati savo noru atsisako ribotos civilinės atsakomybės. Įstatymas šiuo atveju nustato imperatyvią pareigą motininei bendrovei, sudariusiai tokį kontrolės susitarimą, atlyginti dukterinei bendrovei metinius nuostolius, kuriuos dukterinės bendrovė patyrė susitarimo galiojimo laikotarpiu, nepriklausomai nuo faktinių bendrovių santykių, priežastinio ryšio tarp nuostolių ir faktinės kontrolės įgyvendinimo. Esminis kriterijus – susitarimo buvimas ir galiojimas²²⁵. Buhalterine prasme sutartiniam koncernui priklausančių dukterinių bendrovių balansuose nuostolis yra negalimas. Dukterinė bendrovė, patyrusi nuostolių, įgyja reikalavimo teisę į patronuojančią bendrovę reikalauti padengti pirmosios nuostolius, o motininė bendrovė savo ruožtu privalo nuo pareikalavimo momento atlyginti šiuos nuostolius ir, jei reikia, padidinti savo rezervus galimiems dukterinės bendrovės nuostoliams kompensuoti²²⁶. Motininei bendrovei nevykdant savo įsipareigojimų, dukterinės bendrovės kreditoriai turi teisę reikšti ieškinį motininei bendrovei pagal Vokietijos bankroto teisės nuostatus²²⁷. Motininė bendrovė yra subsidiariai (angl. – *jointly*) atsakinga už dukterinės skolas, nepriklausomai nuo fakto, ar jos patirtos dėl kontrolės įgyvendinimo ar dėl kitų priežasčių²²⁸.

Aukščiau aprašytu sutartinių koncernų (bendrovių grupių) reglamentavimu Vokietijoje siekta įvesti centralizuotų grupių motininių bendrovių atsakomybę²²⁹. Tačiau, kaip rodo praktika, toks reglamentavimas, koks yra Vokietijoje, ne visiškai pasiekė savo

---

²²⁴ *Ibid.*, p. 789.

²²⁵ *Ibid.*

²²⁶ *Ibid.*, p. 790.

²²⁷ *Ibid.*

²²⁸ *Cit. op.* 24, p. 25.

²²⁹ *Cit. op.* 23, p. 26-27.

tikslus, kadangi griežtesnis sutartinių bendrovių grupių atsakomybės režimas, pagal kurį motininė bendrovė privalo padengti visus dukterinės bendrovės nuostolius ir skolas, be pagrindo „baudžia“ motinines bendroves ir nepagrįstai suteikia naudos dukterinės bendrovės kreditoriams, kadangi nuostolių atlyginimas nepriklauso nuo faktinės ar teisinės motininės bendrovės galios kontroliuoti dukterinę bendrovę bei tiesioginio ar netiesioginio prisidėjimo prie dukterinės bendrovės patirtų nuostolių²³⁰.

Faktinė bendrovių grupė, arba faktinis (dar vadinamas *de facto*) koncernas (angl. – *factual concern, de facto concern*, vok. – *faktischer Konzern*), priešingai nei sutartinis, nėra paremta jokių kontrolės susitarimu ir jokie susitarimai dėl grupės sudarymo tarp bendrovių neegzistuoja. Faktinis koncernas yra įstatymo padarinys ir egzistuoja tuomet, kai yra dvi įstatyme numatytos sąlygos: viena bendrovė įgyja kitos bendrovės akcijų daugumą (įstatymas įtvirtina prezumpciją, kad bendrovė, kurią valdo daugumą turintis akcininkas, netenka nepriklausomumo) ir, antra, abi bendroves sieja centralizuota valdymo struktūra (vok. – *einheitliche Leitung*), t. y. abi bendrovės veikia kaip centralizuotas vienetas valdymo ir kontrolės srityje²³¹.

Įstatymas numato, kad faktinio koncerno atveju motininės bendrovės atsakomybė kyla dėl kiekvieno konkretaus motininės bendrovės kišimosi, sukėlusio neigiamas pasekmes, į dukterinės bendrovės valdymą²³². Tai reiškia, kad faktinių grupių atveju motininė bendrovė privalo atlyginti tik tuos dukterinių bendrovių nuostolius, kuriuos jos patyrė dėl motininės bendrovės įtakos. Kiekvienu konkrečiu atveju svarbu įrodyti priežastinį ryšį. Todėl atsakomybės taikymo galimybė yra labai ribota dėl teisinių ir faktinių aplinkybių. Teisiniu požiūriu šis atsakomybės labai panašus į priedangos panaikinimą, nes reikalaujama tam tikro masto patronuojančios bendrovės įsikišimo į dukterinės veiklą, taip pat tam tikro neteisėto elgesio, dėl kurio dukterinė bendrovė patiria nuostolių, bei priežastinio ryšio²³³. Faktiniu požiūriu kiekvieną kartą, reikalaujama nuostolių atlyginimo iš motininės bendrovės, dukterinė bendrovė privalo įrodyti motininės bendrovės įsikišimą, jo neigiamas pasekmes, nuostolius ir priežastinį ryšį, kas praktiškai dažnai būna sunku padaryti, kadangi dėl faktinių tarpusavio santykių bendrovės glaudžiai susijusios, o išskirti konkrečius motininės bendrovės veiksmus, dėl ko patirta žalos, yra neįmanoma arba pernelyg sudėtinga. Todėl nestebina

---

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ *Cit. op.* 220, p. 790.

²³² *Ibid.*

²³³ *Ibid.*, p. 791.

faktas, kad per keturiasdešimt įstatymo galiojimo metų, teisme faktinių koncernų bylose buvo laimėta tik viena byla prieš motininę bendrovę²³⁴.

Faktinių bendrovių grupių reglamentavimas Vokietijoje buvo skirtas reguliuoti decentralizuotų grupių atsakomybę²³⁵. Tačiau, kaip rodo praktika, faktinių bendrovių grupių reglamentavimu gali pasinaudoti motininės bendrovės ir toks reglamentavimas ne visada apsaugo dukterinių bendrovių interesus²³⁶. Dėl šios priežasties sutartinių bendrovių grupių skaičius Vokietijoje yra mažas, kadangi faktinėms bendrovių grupėms įstatymas užtikrina palankesnę atsakomybės režimą, be to, nereikia sudarinėti jokių papildomų kontrolės sutarčių – taip taupomi kaštai ir apsaugomi kontroliuojančios bendrovės interesai²³⁷.

Apibendrintai galima teigti, kad Vokietijos teisės aktuose yra įtvirtinti abu anksčiau aptarti bendrovių grupių reglamentavimo modeliai: bendrovių atskirumo – faktiniams koncernams bei vientiso verslo subjekto – sutartiniams koncernams. Tačiau praktikoje Vokietijoje vyrauja formalusis bendrovių grupių reglamentavimas, t. y. bendrovių atskirumo doktrina. Ir tik, siekdami apsaugoti kreditorių ir akcininkų mažumos interesus, atskiras, nors praktikoje retai pasitaikančias bendrovių grupes, teisės aktai reglamentuoja kaip vieningus verslo subjektus, nustatydami jiems neribotos atsakomybės režimą²³⁸.

Nors Vokietijos *Aktiengesetz* ir jame numatytos bendrovių grupių nuostatos taikomas tik akcinėms bendrovėms (vok. – *Aktiengesellschaft (AG)*), tačiau numatytas atsakomybės režimas bendrovių grupėms analogiškai taikomas ir vokiškosioms ribotos atsakomybės bendrovėms (vok. – *Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)*), kurios yra mažesnės ir turi ribotą akcininkų skaičių²³⁹. Bendrovių grupes Vokietijoje dažnai sudaro akcinė bendrovė (*AktG*), kuri yra motininė, o dukterinės bendrovės organizuojamos kaip ribotos atsakomybės bendrovės (*GmbH*), ką Vokietijos teismų praktika aštuntojo dešimtmečio pradžioje pavadino kvalifikuotu *de facto* koncernu (angl. – *qualified de facto concern*, vok. – *qualifizierter faktischer Konzern*)²⁴⁰. Pagal Vokietijos Federacinio Aukščiausiojo Teismo suformuotą doktriną, kvalifikuotame faktiniame koncerne motininė bendrovė įgyvendina ilgalaikę ir žymią (visapusę) kontrolę (vok. – *andauernde und umfassende Leitungsmacht*) dukterinės atžvilgiu. Jeigu motininė bendrovė nuolat ir ekstensyviai įgyvendina kontrolę, teismai

---

²³⁴ *Ibid.*, p. 792.

²³⁵ *Cit. op.* 23, p. 26-27.

²³⁶ *Ibid.*

²³⁷ *Cit. op.* 220, p. 793.

²³⁸ *Cit. op.* 24, p. 24.

²³⁹ *Cit. op.* 220, p. 794.

²⁴⁰ *Ibid.*, p. 795.

preziumuoja, jeigu neįrodoma priešingai, kad dukterinė bendrovė negali veikti nepriklausomai ir autonomiškai savo interesais, dėl ko motininė bendrovė privalo atsiskaityti su dukterinės bendrovės kreditoriais pagal dukterinės prievolės²⁴¹. Ši doktrina buvo suformuota 1985 m. *Autokran*²⁴² byloje. Teismas užpildė visus įstatyminio reglamentavimo trūkumus: pirmiausia, įrodinėjimo pareigą įrodyti, kad kišimasis į dukterinės bendrovės veiklą nėra pastarajai žalingas, perkėlė motininėms bendrovėms ir antra, kvalifikuoto *de facto* koncerno doktrina perėmė ir sutartinio²⁴³, ir faktinio koncerno nuostatas, numatytas Vokietijos *Aktiengesetz*²⁴⁴. Ši doktrina paremta iš esmės vienu kriterijumi, todėl nereikalauja įrodyti konkrečių veiksnių, žalos ir priežastinio ryšio, taip pat suteikiama teisė kreditoriams reikalauti nuostolių atlyginimo tiesiogiai iš motininės bendrovės²⁴⁵. Pažymėtina tai, kad ši doktrina Vokietijoje buvo taikoma iki 2001 m. Vokietijos Federacinio Aukščiausiojo Teismo sprendimo *Bremer Vulkan* byloje, kur teismas, be svarių argumentų, pasakė, kad daugiau nei dvidešimt metų taikyta doktrina neturi būti taikoma bendrovių grupėms, kurių atsakomybės režimą reglamentuoja *Aktiengesetz*, t. y. motininėms bendrovėms, kurios kvalifikuoto *de facto* koncerno atveju yra akcinės bendrovės (*AG*), taip pat pagal analogiją negali būti taikoma ir ribotos atsakomybės bendrovėms (*GmbH*)²⁴⁶. Tačiau teismas pažymėjo, kad apsauga dukterinėms bendrovėms vis dėlto turi būti suteikta, tik remiantis kitais pagrindais: reikalavimu išlaikyti privalomą dukterinės bendrovės kapitalo dydį, kaip to reikalauja Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymas, ir garantija, kad dukterinė bendrovė išliktų tiek teisiškai, tiek faktiškai²⁴⁷. 2002 m. kituose sprendimuose (*Bremer Vulkan II* ir *KBV*) teismas galutinai suformavo taisyklę, kad tiesioginė motininės bendrovės atsakomybė dukterinės bendrovės kreditoriams bus taikoma tik tais atvejais, kai motininės bendrovės įsikišimas iš esmės kenkia tęstiniam autonomiškam dukterinės bendrovės egzistavimui, kitaip tariant, kai motininės bendrovės kišimasis sukelia dukterinės bendrovės nemokumą arba palieką ją tokios finansinės būklės, kad gresia neišvengiamas ir pakankamai greitas bendrovės žlugimas. Tokia doktrina pateisinama piktnaudžiavimu ribotos atsakomybės

---

²⁴¹ *Ibid.*, p. 796.

²⁴² *Ibid.*, p. 796.

²⁴³ Vienintelis faktorius reikalingas, nors ir skiriasi nuo sutartinio.

²⁴⁴ *Cit. op.* 220, p. 796.

²⁴⁵ *Ibid.*, p. 797.

²⁴⁶ *Ibid.*, p. 799-800.

²⁴⁷ *Ibid.*, p. 800-801.

bendrovių (*GmbH*) forma²⁴⁸, ir iš esmės atitinka bendrovių atskirumo reglamentavimo modelio principus.

Jeigu pirmoji teismo doktrina susilaukė kritikos dėl kišimosi į įstatymų leidybą, nes pernelyg nukrypsta nuo teisės aiškinimo supratimo, tai antroji kritikuojama dėl to, kad taikant kapitalo reikalavimą, nėra atsižvelgiama į faktinius bendrovių tarpusavio santykius (labiausiai į tai, ar ribotos atsakomybės bendrovės (*GmbH*) akcijas turi fizinis asmuo ar kita bendrovė, taip pat ar ribotos atsakomybės bendrovė (*GmbH*) iš tikrųjų priklauso bendrovių grupei)²⁴⁹. Antroji doktrina taip pat laikoma viena iš priedangos panaikinimo formų, egzistuojančių bendrovių atskirumo reglamentavimo modelyje. Toks požiūris į bendrovių grupes reiškia Vokietijos teismų bandymą išvengti vieningo verslo subjekto doktrinos principų²⁵⁰. Tradiciniai vokiškieji vidinės grupės atsakomybės principai bendrovių grupei, kurią sudaro ir ribotos atsakomybės bendrovės (*GmbH*), jau nepriimtini, o tiesioginė akcininkų atsakomybė taikoma tik panaudojus priedangos panaikinimo instrumentą²⁵¹. Be to, antroji doktrina susilaukia daug kritikos ir dėl to, kad yra per daug koncentruota į elgesį, todėl įrodyti, kad vienas veiksmas sukėlė neigiamas pasekmes dukterinei bendrovei, bus sudėtinga. Naujoji doktrina nustato ir maksimalų standartą – gresiantis dukterinės bendrovės išnykimas. Kitais atvejais tiesioginės motininės bendrovės atsakomybės taikyti negalima. Tokia pozicija yra tokia pat kazuistinė nenusipėjama ir kritikuotina, kaip ir priedangos panaikinimas JAV ar Didžiojoje Britanijoje²⁵².

Apibendrinant galima teigti ne tik tai, kad dualistinio Vokietijos bendrovių grupių reglamentavimo praktikoje vyrauja tradicinis bendrovių atskirumo reglamentavimo modelis, bet ir tai, kad jurisprudencija linkusi bendrovių grupes, kurių tiesiogiai nereglementuoja *Aktiengesetz* vertinti pagal bendrovių atskirumo doktriną. Vadinasi, ne tik bendrovių grupių kūrimosi, bet ir teismų praktika nėra pasiruošusi priimti naujo modernaus požiūrio į bendrovių grupes ir plėsti bendrovių grupių kaip vientiso verslo subjekto reglamentavimo teorijos taikymą praktinėms bendrovių grupių sukeliams problemoms spręsti.

---

²⁴⁸ *Ibid.*, p. 801-802.

²⁴⁹ *Ibid.*, p. 804.

²⁵⁰ *Ibid.*, p. 805.

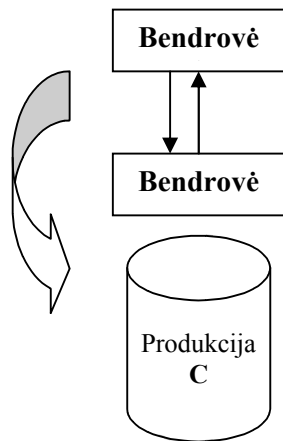
²⁵¹ *Ibid.*, p. 806.

²⁵² *Ibid.*, p. 807-812.

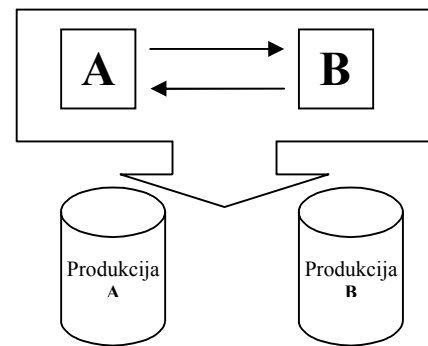
1 priedas

Bendrovių grupių rūšys pagal veiklos teritoriją

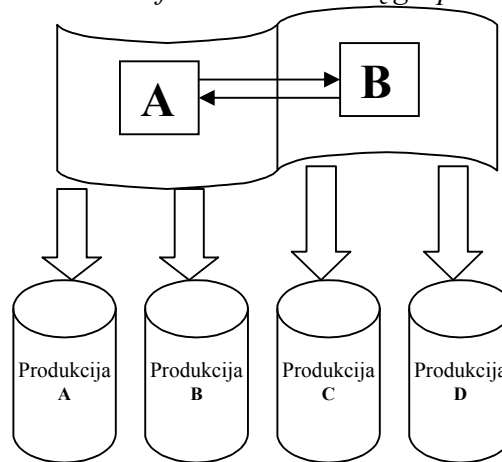
Vertikalią bendrovių grupę

Horizontalią bendrovių grupę

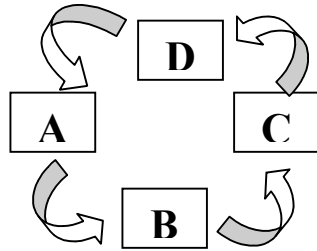
Diversifikuota bendrovių grupę

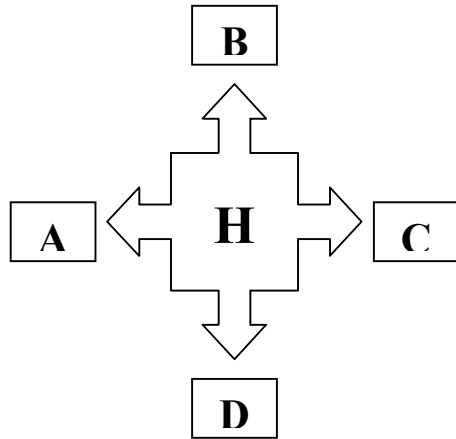
2 priedas

Bendrovių grupių rūšys pagal kontrolės formas

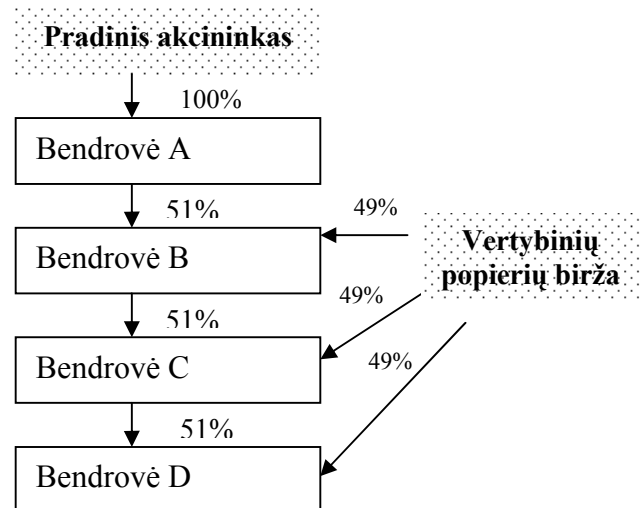
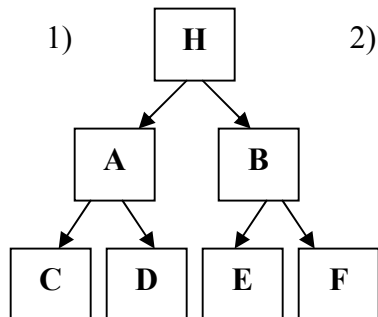
Rato formos bendrovių grupė

Radialinė (spindulinė) bendrovių grupė

Piramidės

Išvados

1. Bendrovių grupės, kaip socialinis reiškinys, atspindintis šiuolaikinės bendrovių teisės ir ekonomikos tendencijas, nėra pakankamai ir aiškiai reglamentuotas teisės aktuose. Lietuvos ir Europos Sąjungos teisė, kaip ir kitų valstybių teisė, pripažįsta bendrovių grupių egzistavimą, tačiau grupių teisinė reglamentacija yra labiau fragmentiška nei išsami, išskyrus keletą išimčių (pvz., Vokietija).

2. Bendrovių grupė apibendrintai yra dvi ar daugiau bendrovių, tarpusavyje susijusių kontrolės ryšiais. Nors kontrolės santykiai ir skirtingai apibrėžiami skirtingų valstybių teisės aktuose, tačiau galima daryti išvadą, kad visais atvejais grupė egzistuoja tuomet, kai patronuojanti bendrovė yra dukterinės bendrovės akcininkė, turi daugumą balsų ir (ar) galimybę skirti dukterinės bendrovės valdymo organų narius. Septintoji Europos Sąjungos bendrovių teisės direktyva pateikia platesnį, nei paminėti kontrolės būdai, grupės apibrėžimą, kuris yra platesnis, nei nustatytas Lietuvos Respublikos bendrovių teisėje. Tokia Lietuvos įstatymų leidėjo palikta spraga sudaro prielaidas veikti neformalios kontrolės ryšiais susijusioms bendrovių grupėms, kurios nepatenka į patronuojančios ir dukterinių bendrovių sąvokas, pateiktas Lietuvos Respublikos bendrovių teisės aktuose, taip pat sudaro galimybę šioms grupėms piktnaudžianti verslo organizavimo bendrovių grupėmis forma.

3. Kadangi bendrovių grupės pasižymi didele įvairove, tai teisės aktuose legalizuoti bendrovių grupių sąvoką nėra tikslinga. Kitaip sakant, teisės aktuose reikėtų vengti pateikti visų galimų ekonominių bendrovių grupių formų variantus ir teorinę bendrovių grupės sąvoką. Bendrovių grupės sąvokai pateikti pakanka nurodyti esminius grupių požymius: pliuralizmą bei motininės bendrovės kontrolę (dominuojančią įtaką) dukterinės bendrovės atžvilgiu, o kontrolės aiškinimą reikėtų palikti teisės aiškinimui ir teismų praktikai, kas neleistų bendrovėms manipuliuoti įstatyme įtvirtintais apibrėžimais ir legalizuoti faktinių grupių, nepatenkančių į teisės aktuose pateiktą sąvoką, elgesį, kuris moraliai nėra ir negali būti pateisintas, bet dėl objektyvių grupių įvairovės aplinkybių, įstatymų leidėjo broko arba sparčiai kintančių socialinių aplinkybių įstatymo yra toleruojamas.

4. Bendrovių grupes reglamentuojant bendrovių atskirumo modelio pagalba, kaip yra Lietuvoje ir daugelyje kitų pasaulio valstybių, turėtų būti derinami bendrovių grupių ir viešasis interesai. Iš vienos pusės reglamentavimas negali ir neturi stabdyti ar riboti socialiai

laikomos naudinga bendrovių grupių veiklos, jos prisidėjimo prie bendro ekonomikos efektyvumo, socialinės gerovės, taip pat galimybės vystyti rizikingoms pramonės šakoms. Iš kitos pusės bendrovių grupių reglamentavimas taip pat turi ginti bendrovių grupėms priklausančių kreditorių, patyrusių žalos dėl grupių veiklos interesus.

5. Bendrovių priedangos panaikinimas, tiek suformuotas teismų praktikoje, tiek įtvirtintas teisės aktų lygmenyje, yra efektyvus mechanizmas spręsti vidinės bendrovių grupių atsakomybės ir kreditorių apsaugos problemas, kadangi suteikia plačią diskrecijos teisę teismams, kurie kiekvienu konkrečiu atveju, esant bendrovių piktnaudžiavimui grupių forma, gali bendrovių grupes įvertinti kaip vientisą verslo subjektą ir pritaikyti išimtį iš ribotos patronuojančios bendrovės atsakomybės principo. Pagrindo bendrovių grupes pagal bendrą taisyklę vertinti kaip vientisus ekonominius vienetus ir taikyti neribotą motininės bendrovės atsakomybę nėra, nes praktika rodo vientiso verslo subjekto reglamentavimo modelį nepasiteisinus ir neskatinus bendrovių grupių veiklos.

6. Teisinio aiškumo dėlei bendrovių priedangos panaikinimas bendrovių grupėse turėtų būti bendrais bruožais įtvirtintas teisės aktuose, kaip tai padaryta Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, kad užkirstų kelią galimoms spekuliacijoms pagrindiniais bendrovių atskirumo reglamentavimo modelio principo bruožais ir jų griežtumu bei išimčių nebuvimu.

7. Darytina išvada, kad bendrovių grupių reglamentavimui ir vidinės bendrovių grupės atsakomybės sprendimui tikslinga skirti savanoriškus ir nesavanoriškus bendrovių grupių kreditorius. Savanoriškiems kreditoriams reikalaujant, dėl jų lygiateisiškumo su grupėms priklausančiomis bendrovėmis, bendrovių grupių priedanga panaikinama turėtų būti tik pačiais išimtinausiais atvejais, kada to reikalauja sutarčių ar kitos teisės šakos tikslų įgyvendinimas. Nesavanoriškus kreditorius ginti reikėtų ekstensyviau, leidžiant bendrovių priedangą panaikinti dažnesniais atvejais, kada yra bet kokia piktnaudžiavimo bendrovių grupių struktūra forma. Tačiau visais atvejais bendrovių grupių priedanga panaikinama, o grupė vertinama kaip vientisas verslo subjektas turi būti tik tada, kai to reikalauja kitas svarbesnis kokios nors teisės šakos interesas.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai

1. 1983 m. birželio 13 d. Septintoji Tarybos direktyva 83/349/EEB, pagrįsta Europos Bendrijų sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl konsoliduotos atskaitomybės (su pakeitimais ir papildymais) (OL, 1983 L 193, p. 1-17).
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262).
3. Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3517).
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914, nauja redakcija 2003, Nr. 123-5574).
5. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1046).

Specialioji literatūra

6. BERTRAND, Marianne, MULLAINATHAN, Sendhil. Pyramids. *Journal of the European Economic Association*, 2003, No. 1 (2-3).
7. BLUMBERG, Phillip I. The Transformation Of Modern Corporation Law: The Law Of Corporate Groups. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3.
8. BLUMBERG, Phillip. I. The Increasing Recognition of Enterprise Principles in Determining Parent and Subsidiary Corporation Liabilities. *Connecticut Law Review*, 1996, No. 28.
9. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. IV leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
10. DODD, Edwin Merrick. *American Business Corporations Until 1860*. Cambridge, Harvard University Press, 1954.

11. EASTERBROOK, Frank H., FISCHER, Daniel R. *The Economic Structure of Corporate Law*. Cambridge: Harvard University Press, 1991.
12. FARRAR, J. H., FUREY, N. E., HANNIGAN, B. M. *Farrar's Company law*. Third edition. London, Dublin, Edinburgh: Butterworths, 1991.
13. GLYNN, Timothy P. Beyond „Unlimiting“ Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers. *Vanderbilt Law Review*. 2004, Vol. 57, No. 2.
14. KLUVER, John. Entity vs. Enterprise Liability: Issues For Australia. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3.
15. KRIAUCIŪNAS, Deividas. Įmonių grupės: reglamentavimas Europos bendrijos ir Lietuvos teisėje. *Teisė*, 2001, Nr. 38.
16. LABUTIENĖ, Elvyra Stefanija. *Koncernų steigimas ir valdymo organizavimas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1996.
17. LE GALL, Jean-Pierre, MOREL, Paul. *French company law*. 2nd edition. Harlow, Essex, England: Longman, 1992.
18. MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.
19. REICH-GRAEFE, René. Changing paradigms: The Liability of Corporate Groups in Germany. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3.
20. SCHIPANI, Cindy A. The Changing Face of Parent and Subsidiary Corporations: Enterprise Theory and Federal Regulation. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3.
21. STRASSER, Kurt. A. Piercing the Veil in Corporate Groups. *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3.
22. *The Russia Corporate Governance Manual*. Prepared and published by International Finance Corporation and the U. S. Department of Commerce. Moscow, Russia: Alpina Business Books, 2004.
23. THOMPSON, Robert B. Piercing the Veil: Is the Common Law the Problem? *Connecticut Law Review*, 2005, Vol. 37, No. 3.
24. VITKEVIČIUS, P., et al. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vijusta, 1997.

Praktinė medžiaga

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 18 d. nutartis c. b. *UAB „Göllner spedition“ v. S. B., J. B.*, Nr. 3K-3-124/2004, kat. 21.1.

26. *Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe* [interaktyvus]. Prepared by the High Level Group of Company Law Experts. 2002 [žiūrėta 2006-12-19]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/internal_market/company/official/index_en.htm>.

Elektroniniai dokumentai

27. ALMEIDA, Heitor, WOLFENZON, Daniel. *A Theory of Pyramidal Ownership and Family Business Groups* [interaktyvus]. 2005-05-10 [žiūrėta 2006-12-19]. Prieiga per internetą: <<http://w4.stern.nyu.edu/finance/docs/WP/2005/pdf/wpa05019.pdf>>.

28. ANTUNES, José Engrácia. *The Liability of Parent Corporations and of their Directors: Preliminary Draft* [interaktyvus]. 2004-11-27 [žiūrėta 2007-03-28]. Prieiga per internetą: <http://www.uam.es/personal_pdi/derecho/nbermejo/Docencia/FacDer/doctorado/materiales%20grupos/Paper%20Draft.pdf>.

29. BAINBRIDGE, Stephen M. *Abolishing LLC Veil Piercing: Research Paper* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://ssrn.com/abstract=551724>>.

30. BERTRAND, Marianne, MEHTA, Paras, MULLAINATHAN, Sendhil. *Ferretting out Tunneling: an Application to Indian Business Groups: Working Paper* [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2007-03-28]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=246001>.

31. COMPANIES & SECURITIES ADVISORY COMMITTEE. *Corporate Groups: Final Report* [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2007-03-15]. Prieiga per internetą: <[http://www.camac.gov.au/camac/camac.nsf/byHeadline/PDFFinal+Reports+2000/\\$file/Corporate_Groups,_May_2000.pdf](http://www.camac.gov.au/camac/camac.nsf/byHeadline/PDFFinal+Reports+2000/$file/Corporate_Groups,_May_2000.pdf)>.

32. HOPT, Klaus J. *Modern Company law problems: A European perspective*. Keynote speech [interaktyvus]. 2000-12-07 [žiūrėta 2006-12-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/dataoecd/21/28/1857275.pdf>>.

33. JORDAN, Cally. *Legal approaches to corporate groups. A working paper* [interaktyvus]. 2004-11-26 [žiūrėta 2006-12-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.law.ufl.edu/faculty/jordan/publications/business.pdf>>.

34. KHANNA, Tarun, YAFEH, Yishay. *Business groups and risk sharing around the World* [interaktyvus]. 2000 [žiūrėta 2006-12-08]. Prieiga per internetą: <<http://groups.haas.berkeley.edu/imio/tarun.pdf>>.

Santauka

Bendrovių grupė turėtų būti suprantama kaip dvi ar daugiau bendrovių (akcinių arba uždarytųjų akcinių bendrovių ar jų atitikmenų kitose valstybėse), kurios tarpusavyje yra susijusios įvairiais vidiniais kontrolės (tiesioginės ir netiesioginės, formalios ar neformalios) ryšiais. Šie ryšiai gali būti atsirasti sutarties ar faktinių santykių tarp bendrovių pagrindu ir apimti vienos bendrovės (patruojančios) dalyvavimą kitos bendrovės (dukterinės) kapitale, balsų daugumos turėjimą, galimybę skirti ir atšaukti valdymo organų narių daugumą ar kitokią lemiamos įtakos turėjimą, kas leidžia visoms grupei priklausančioms bendrovėms vieningai organizuoti bendrą grupės ir jai priklausančių bendrovių veiklą, turėti ir įgyvendinti bendras finansines, organizacines priemones, verslo, personalo ir kitą politiką.

Bendrovių grupių reglamentavimui ir bendrovių grupių ekonominės ir teisinės sampratos priešpriešai spręsti skirtingose valstybėse naudojamas vienas iš trijų reglamentavimo modelių. Pirmasis ir labiausiai paplitęs iš jų, vadinamas bendrovių atskirumo reglamentavimo modeliu, nesiskiria nuo tradicinių pavienių bendrovių reglamentavimo, ir bendrovių grupėms priklausančias bendroves laiko autonomiškoms, pripažįsta ribotą motininės bendrovės atsakomybę (su retomis bendrovių priedangos panaikinimo išimtimis), o bendrovių valdymo organų narių fiduciarines pareigas vertina kiekvienos konkrečios bendrovės atžvilgiu. Antrasis, priešingas pirmajam, bendrovių grupes traktuoja kaip vientisą ūkio subjektą, todėl neriboja motininės bendrovės atsakomybės už dukterinių bendrovių prievoles, o bendrovėms ir jų valdymo organų nariams leidžia elgtis taip, kaip naudinga visos grupės interesais. Tačiau minėtas modelis praktiškai dėl savo revoliucingumo visa apimtimi dar nėra niekur įgyvendintas. Ir trečiasis, vadinamasis dualistinis modelis, įtvirtintas Vokietijos bendrovių teisės aktuose ir teismų praktikoje, vienoms bendrovių grupių rūšims (t. y. faktinėms grupėms) taiko bendrovių atskirumo principus, o kitoms (t. y. sutartinėms) – vientiso verslo subjekto reglamentavimo principus, tokiu būdu bandydamas spręsti bendrovių grupės atsakomybės problemas.

Summary

Groups of Companies: Concept, Types, and Regulatory Peculiarities

A group of companies should be defined as a combination of two or more companies (either public or private limited liability companies, or their equivalents in other countries), related together by means of various inner control (direct or indirect, formal or informal). This relationship between the companies concerned might emanate from a contract or factual links between them and comprise participation of one company (the parent company) in the capital of the other one (daughter company), holding the majority of the voting rights, ability to elect and remove the majority of members of managing or being in position as to exercise dominant influence of other kind, which is a means for the organisation of common group activities, having and implementing common financial, organisational business, human resources and other strategies.

Three approaches have evolved for the regulation of corporate groups as well as solution of the economic and legal contradiction between the concepts of groups of companies. The most popular one is the so called entity approach to corporate groups. It duplicates the fundamental principles of traditional single companies, therefore, treats companies of corporate groups to be autonomous with limited shareholder (parent company) liability (only rare exceptions of piercing the corporate veil within groups of companies exist) for obligations of daughter companies and attributes fiduciary duties of members of managing bodies to a certain separate company of the group. The second approach is an opposite to entity model and finds groups of companies to be single business enterprises, therefore, unlimits the liability of parent companies for the obligations of daughter companies and allows the companies as well as members of managing bodies to act in the best interests of the enterprise (corporate group). This modern approach to corporate groups due to its revolutionism has not been fully implemented yet. Finally, the last one is the so called dualistic approach to corporate groups, as embodied in legal acts and jurisprudence of German Corporate law, combines the two above-mentioned models and regulates one sort of corporate groups (i. e. factual groups) under principles of entity law, whereas the other (i. e. contractual groups) are regulated by means of enterprise principles, trying, in this manner, to deal with liability problems within corporate groups.